

**DEPREM SONRASINDA GÖÇ TERCİHLERİ İLE
MEKÂN VE KÜLTÜR AİDİYETİ: HATAY ÖRNEĞİNDE
GÖÇ EDENLER, GERİ DÖNENLER KENTLERİNDE
KALMAYI TERCİH EDENLER**

**MIGRATION PREFERENCES AND PLACE AND
CULTURAL BELONGING AFTER THE EARTHQUAKE:
MIGRANTS, RETURNEES, AND THOSE CHOOSING
TO STAY IN THEIR HOMES IN THE HATAY CASE¹**

Tuğba CANBULUT* & Yeşim ERASLAN**

ÖZ

Bu çalışma, Şubat 2023 depremlerinin etkilediği kentlerden biri olan Hatay'da, afet sonrası mekân ve kültürel aidiyet bağlarının bireylerin yeniden yerleşme kararları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, etnografik niteliksel yöntemle, Hatay'da depremden etkilenen ve kentlerinde kalmayı tercih eden veya geri dönen 22 katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bulgular, afetin yarattığı fiziksel yıkımın yanı sıra psikososyal ve kültürel bağlarda da derin etkiler bıraktığını göstermektedir. Mekân, katılımcılar için sadece barınma alanı değil, kimlik, aidiyet ve kültürel süreklilik alanı olarak ön plana çıkmaktadır. Deprem sonrası yerleşim tercihleri, ekonomik ve fiziksel koşulların yanında, duygusal ve kültürel bağlarla

¹ Bu araştırma için, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan, 16.01.2024 tarih ve 890399 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

* Sorumlu Yazar, Arş. Gör. Dr., İstanbul Üniv.-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye, tugba.canbulut@iuc.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0055-1684>

** Öğrenci, İstanbul Üniv.-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı, İstanbul, Türkiye, eraslanyesim1@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-7823-4044>

* Makale Geliş Tarihi / Article Received: 13.02.2025

Makale Kabul Tarihi / Article Accepted: 04.09.2025

şekillenmiş, afetin yarattığı travma bireylerin mekâna bağlılıklarını güçlendirmiştir. Bu bağlamda, afet sonrası yerinden edilme süreci yalnızca mekânsal bir yer değiştirme değil, aynı zamanda kimlik ve aidiyet krizleriyle bağlantılı çok katmanlı bir sosyal süreç olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçları, afet yönetimi ve kentsel planlama süreçlerinde bireylerin psikososyal ve kültürel ihtiyaçlarının dikkate alınmasının, iyileşme ve toplumsal dayanışma açısından kritik olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hatay, Mekân Aidiyeti, Kültür Aidiyeti, İç Göç, Deprem.

ABSTRACT

This study aims to examine the impact of post-disaster spatial and cultural attachment on the resettlement decisions of individuals affected by the February 2023 earthquakes, in Hatay province. Using an ethnographic qualitative approach, in-depth interviews were conducted with 22 participants who experienced the earthquake and chose to stay or return to Hatay. Findings reveal that the disaster caused profound effects not only on physical destruction but also on psychosocial and cultural bonds. For participants, place emerged as more than a shelter—it became a symbol of identity, belonging, and cultural continuity. Post-disaster settlement choices were shaped by emotional and cultural ties alongside economic and physical conditions. The trauma caused by the earthquake reinforced individuals' attachment to their locale. Thus, displacement after the disaster is understood as a multifaceted social process intertwined with identity and belonging crises, rather than a mere spatial relocation. The results emphasize the critical importance of addressing psychosocial and cultural needs in disaster management and urban planning to achieve recovery and social cohesion.

Keywords: Hatay, Spatial Attachment, Cultural Attachment, Internal Migration, Earthquake.

GİRİŞ

Depremler hem doğal afetler hem de sosyal yapılar üzerinde derin ve kalıcı etkiler bırakan olaylardır. Bu afetlerin etkileri yalnızca fiziksel yapıları değil, aynı zamanda bireylerin psikolojik, kültürel ve sosyal bağlarını da dönüştürür. Şubat 2023'te meydana gelen depremler, Türkiye'nin güneydoğusunda bulunan 11 ilde büyük yıkımlara yol açmış ve on binlerce insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştur. Bu çalışmada, afet sonrası göç hareketliliği ve yerinden edilme süreçlerinin, bireylerin yaşadıkları mekânlarla olan duygusal bağlarının, kimliklerini ve toplumsal aidiyetlerini etkileyebileceği düşüncesinde hareket edilmektedir. Bu durumda hem afet sonrası iyileşme süreçlerini anlamak hem de bu süreçlerin nasıl şekillendiğini incelemek açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Şubat 2023 depremlerinin etkilediği kentlerde kalmayı tercih eden bireylerin mekânla kurdukları duygusal bağların ve kültürel aidiyetin nasıl şekillendiğini Hatay² kenti örneği ile ortaya koymaktır. Araştırma, afet sonrası yerleşme kararlarını fiziksel ve ekonomik koşulların ötesine geçerek, bireylerin mekâna dair geliştirdiği psikososyal bağlar, kültürel kimlikler ve aidiyet duyguları çerçevesinde ele almaktadır. Bu yönüyle, özellikle Türkiye'deki benzer sosyo-mekansal ve sosyo-kültürel çalışmalara kuramsal ve ampirik katkı sağlamaktadır.

Bireyler, maddi yaşamlarını sürdürdükleri mekânlarda, çoğu zaman kendi tercihleri dışında şekillenen toplumsal ilişkilere dâhil olurlar. Bu ilişkilerin zamanla kurumsallaşması, bireyin sosyal ve kültürel biçimlenmesini etkileyen fiziksel çevre, sosyal bağlam ve üretim koşullarıyla etkileşim içinde gelişir. Bu süreçte, kimi durumlarda bireyin ailesiyle ya da kültürel kökeniyle olan bağlarında zayıflama görülebilir. Yer değiştirme davranışında, yalnızca göç etme kararı değil, kısa süreli bir ayrılığın ardından geri dönüş de dikkate değer bir olgu olarak ortaya çıkar. Geri dönüş kararını etkileyen faktörlerin neler olduğu, yerleşim tercihlerinin altında yatan dinamikleri anlamak açısından önem taşımaktadır. Neticede insanların doğup büyüdüğü yerle aralarında bağ kurmaları ve bu bağın aidiyete dönmesi durumunda ise insanların ne olursa olsun kendilerini başka yerde yaşayamaz olarak nitelendirmeleri söz konusu olabilir.

Araştırma, geri dönme ve mekânda kalma tercihleri arasındaki tetikleyici faktörleri keşfetmeye, afet sonrası karar alma süreçlerinde mekân ve kültür aidiyetinin rolünü tartışmaya ve afet sonrası mekân değiştirme ve yerleşme süreçlerindeki dinamikleri değerlendirmeye odaklanmaktadır.

² Hatay'ın saha olarak seçilmesindeki etkenlere yöntem bölümünde yer verilmiştir.

1. AFET SONRASINDA GÖÇ: KURAMSAL ZEMİN VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kuramsal Zemin: Mekânın Sosyal Bağlamı

Mekân, çağdaş sosyal bilimlerde yalnızca fiziksel bir coğrafya ya da yerleşim alanı değil; toplumsal ilişkiler, kültürel anlamlar ve güç dinamikleriyle sürekli yeniden üretilen çok katmanlı bir süreç olarak kavramsallaştırılmaktadır. Massey (1991, 1994) mekânı statik bir zemin olarak değil, toplumsal ilişkilerin tarihsel ve kültürel bağlamlarda şekillendirdiği dinamik bir oluşum olarak tanımlar. Ona göre mekân hem maddi hem de ilişkisel boyutlarıyla sürekli dönüşen bir yapıdır; bu dönüşüm, zaman-mekân etkileşimi içinde anlaşılmalıdır (Massey, 2005, 2007). Bu bakış açısı, mekânın salt fiziksel sınırlarla değil, aynı zamanda kültürel, politik ve ideolojik süreçlerle de üretildiğini vurgular.

Massey'in dinamik mekân anlayışı, Lefebvre'in (2023) “mekânın toplumsal üretimi” yaklaşımıyla güçlü biçimde örtüşmektedir. Lefebvre, mekânı üçlü bir kavramsallaştırmayla ele alır: algılanan mekân (gündelik yaşamda deneyimlenen fiziksel alanlar), tasarlanan mekân (planlamacıların, iktidar yapılarının kurgulanan ve ideolojik anlamlar yüklenen alanlar) ve yaşanan mekân (kişisel deneyim, hafıza, aidiyet ve sembolik anlamlarla inşa edilen katman). Avar (2010), her iki düşünürün kesişim noktasını ortaya koyarak, mekânın hem maddi hem de zihinsel/duygusal düzeylerde üretildiğini vurgular. Bu birleşik çerçeve, mekânı yalnızca coğrafi bir konum değil, aynı zamanda toplumsal süreçlerin, iktidar ilişkilerinin ve kültürel hafızanın ürünü olarak anlamayı mümkün kılar.

Yaşanan mekân kavramı, afet sonrası yer değiştirme ve kalma kararlarını anlamada kritik bir anahtar sunar. Bu noktada Bachelard'ın (2020) katkısı önemlidir. Bachelard, evi yalnızca fiziksel bir barınak değil; anıların, düşlerin ve içsel benliğin mekânı olarak tanımlar. Böylece yaşanan mekân, barınma işlevini aşarak bireylerin kimliklerini, duygusal bağlarını ve geçmişlerini içinde taşıyan bir hafıza mekânına dönüşür. Deprem gibi travmatik olaylar sonrasında eski evlere ve mahallelere duyulan özlemin yalnızca fiziksel bir kayba değil, geçmişin, topluluk bağlarının ve kişisel tarihin yitirilmesine bağlı olduğunu bu perspektifle kavrayabiliriz.

Bu kuramsal bütünlük, somut toplumsal bağlamlarda da karşılığını bulmaktadır. Örneğin Akış (2016), mekânı toplumsal ilişkiler ve kimliklerin şekillendiği dinamik bir yapı olarak ele alarak, kentsel dönüşüm ve yerinden edilme süreçlerinde aidiyetin zedelenmesi ve sosyal bağların zayıflamasına dikkat çeker. Benzer biçimde Doğan (2018), afet ve göç kaynaklı yer değiştirmelerde mekânın yeniden inşasının, kimlik ve toplumsal dayanışma açısından ne denli

karmaşık süreçler doğurduğunu ortaya koyar. Bu çalışmalar, Massey'in akışkan mekân anlayışı ile Lefebvre'in toplumsal üretim yaklaşımını somut örneklerle desteklerken, Bachelard'ın duygusal mekân boyutunu da görünür kılar.

Dolayısıyla bu çalışmada kullanılan kuramsal çerçeve, Massey'in mekânın çoklu, akışkan ve tarihsel olarak değişken yapısına dair yaklaşımını, Lefebvre'in toplumsal üretim modelini ve Bachelard'ın içselleştirilmiş mekân kavramsallaştırmasını bir arada düşünmektedir. Bu bütüncül yaklaşım, Hatay özelinde afet sonrası kalma veya göç etme kararlarının yalnızca ekonomik ya da fiziksel koşullarla değil; aynı zamanda mekânın duygusal, kültürel ve ideolojik temelleriyle de şekillendiğini açıklamaya imkân vermektedir.

Kavramsal Çerçeve

Afetler sonrasında ortaya çıkan zorunlu göç, yalnızca bireylerin psikolojik ve kültürel dünyalarında değil, aynı zamanda toplumsal ilişkiler ve mekânsal aidiyetlerde de derin dönüşümlere yol açmaktadır. Bu bölümde, afet sonrası göçün psikososyal ve kültürel etkileri ile toplumsal boyuttaki yansımaları ele alınarak, bireysel iyileşme süreçleri ile toplumsal yeniden yapılanma arasındaki etkileşime dair kavramsal çerçeve sunulmaktadır.

Afet Sonrası Göçün Psikososyal ve Kültürel Etkileri

Zorunlu göç hem fiziksel hem de toplumsal bağlamda bireyleri önemli ölçüde etkileyen bir süreçtir. Afetler, özellikle deprem, zorunlu göçü tetikleyen önemli faktörler arasında yer almakta ve bu süreç, göçmenlerin toplumsal uyumlarını, psikolojik sağlıklarını ve ekonomik durumlarını derinden etkilemektedir. Bu bağlamda, sosyal destek mekanizmaları, afet sonrası iyileştirme süreçleri ve göçmenlerin entegrasyonu için sağlanan haklar ve destekler, zorunlu göçün etkilerini azaltmada önemli rol oynamaktadır. Zorunlu göçün sosyal, kültürel ve psikolojik etkilerinin anlaşılması, bu süreçle ilgili iyileştirme çalışmalarının etkili olabilmesi için kritik öneme sahiptir.

Varol ve Gültekin (2016), göçün, yeni bir afet yaratabileceğini vurgulamaktadır. Zorunlu göç bu bağlamda değerlendirilebilir. Kalin (2005), zorla yerinden edilerek göç eden kişilerin geri dönüş, yeniden yerleşim ve entegrasyon süreçlerinde ihtiyaç duydukları destekleri ve haklara odaklanılması gerektiğini söyler. Zorunlu göç, afet sonrasında büyük demografik değişikliklere yol açmakta ve göç edilen bölgelerde barınma, sağlık ve istihdam gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında zorluklar yaşanmaktadır (Karazincir, 2024; Ökten Sipahioğlu, 2024). Fakat, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik, sosyal ve ekonomik etkiler de yaratmaktadır. Zorunlu göç, özellikle kırılgan gruplarda stres, kayıp ve belirsizlik düzeyini artırmakta (Aker vd., 2005); düşük eğitim seviyesine sahip

bireyler, sosyal ve ekonomik engeller karşısında daha savunmasız kalmakta (Çoban Keneş, 2019; Tiryaki Yenilmez, 2023) ve yaşam ritüellerinin bozulmasıyla maddi-manevi kaynaklarda yaşanan kayıplar ciddi bir güçsüzlük duygusu yaratabilmektedir (Özbek ve Enginkaya, 2024). Peker ve Şanlı'ya (2022) göre deprem, yalnızca fiziksel değil, ekonomik kayıplar ve iş gücü dönüşümü gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bu da afet sonrası göç ve uyum süreçlerini derinden etkilemektedir (Yılmaz ve Şikar, 2023; Sır vd., 1998).

Uyum gibi toplumsal ve kültürel bağlardan kopmayı da tartışmak önemlidir. Burada ev ve aile kavramları devreye girmektedir. Evin kaybı ve yeniden kurulması, zorunlu göç ve toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınması gereken önemli bir konudur. Pala (2015), evin kaybedilen bir alan olarak, yeniden kurulum sürecinde aidiyet ve sahiplik duygusunun ne kadar önemli bir rol oynadığını tartışmaktadır. Bu durumda zorunlu göç, bireylerin sadece fiziksel bir mekân kaybı değil, aynı zamanda duygusal ve toplumsal bir kayıp olarak da yaşanmaktadır. Ev kavramı, bireyler için yalnızca fiziksel bir barınma mekânı değil, aynı zamanda duygusal güvenlik, aile bağları, kimlik inşası ve kültürel aidiyet ile iç içe geçmiş çok katmanlı bir anlam taşımaktadır. Bu nedenle afet sonrası yaşanan ev kaybı, yalnızca mekânsal bir yoksunluk değil; aynı zamanda bireylerin kimlik bütünlüğü, sosyal ilişkileri ve ruhsal dengeleri üzerinde derin etkiler yaratan çok boyutlu bir travma niteliğindedir (Fullilove, 1996). Afet sonrası bireylerin mekânsal tercihlerinde ekonomik ve fiziksel koşullar kadar duygusal ve kültürel bağlar da etkili olup, yeni yerleşim alanlarında aidiyet geliştirmek ve toplumsal bağları yeniden kurmak psiko-sosyal iyileşmenin temelini oluşturur (Hobfoll vd., 2007). Psiko-sosyal iyileşme, travma sonrası stresin azalması, güvenlik duygusunun yeniden inşası, sosyal destek ve umutların yeşermesini kapsayan zihinsel ve sosyal işlevselliğin yeniden kazanılması sürecidir (Hobfoll vd., 2007). Özellikle afet sonrası bağlamda, bireylerin “yer duygusu”nu yeniden inşa etmeleri, travmayla baş etme kapasitelerini artırmakta ve topluluk temelli iyileşme süreçlerini desteklemektedir (Prewitt Diaz, 2008; Ren vd, 2020; Ager ve Strang, 2008).

Arslan (2025), Şubat 2023 depremlerine dair otoetnografik çalışmasında, zorunlu göç deneyimini yalnızca fiziksel yer değiştirme olarak değil, aynı zamanda bireysel direniş, bellek ve dayanıklılık ekseninde ele almaktadır. Bu bağlamda, afetin yol açtığı mekânsal kopuşların, bireylerin kimlik ve aidiyet duyguları üzerinde derin etkiler yarattığı ve bu kırılmaların toplumsal dayanıklılık anlatılarıyla yeniden anlamlandırıldığı ortaya konulmaktadır. Tam da bu noktada psikososyal dayanışmadan bahsetmek yerindedir. Psiko-sosyal dayanışma, bireylerin kriz, travma ya da afet gibi olağanüstü durumlar karşısında yalnız

olmadıklarını hissetmelerini sağlayan; duygusal, sosyal ve psikolojik destek mekanizmalarının bir araya geldiği çok boyutlu bir iyileşme sürecidir. Bu kavram, hem bireysel düzeyde psikolojik sağlamlık ve duygusal destek, hem de topluluk düzeyinde aidiyet, ortaklık ve dayanışma duygularını kapsar. Afet sonrası bağlamda bu kavram, bireylerin kayıplarıyla baş edebilmesini, toplumsal birliktelik duygusu aracılığıyla travmayı anlamlandırabilmesini ve güvenli bir çevrede yeniden umut geliştirebilmesini destekler (Inter-Agency Standing Committee, 2007).

Moulton'ın (2015) afet sonrası toplulukların hafıza ve kimlik oluşum süreçlerini ele almaktadır. Afet mağdurları için iyileşme, sadece maddi kayıpların telafi edilmesiyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda bu derin etkileyici deneyimin bireysel ve kolektif hafızaya entegrasyonunu da içermektedir. Bu bağlamda, afetlerin toplumsal hafıza ve kimlik üzerindeki etkileri, toplulukların iyileşme süreçlerini anlamada kritik bir rol oynamaktadır. Afet sonrasında ortaya çıkan “mekânsal kopuş” ya da “yerinden edilme” durumları, bireylerde yoğun bir yalnızlık, yabancılaşma ve köksüzlük duygusu yaratabilir. Bu noktada psiko-sosyal dayanışma, özellikle aile, komşuluk ilişkileri ve yerel topluluklar yoluyla yeniden bağ kurma imkânı sunar. Mahalle örgütlenmeleri, kolektif anma ritüelleri, ortak mekân kullanımları ve yeniden inşa süreçlerine katılım gibi unsurlar, psiko-sosyal dayanışmayı güçlendiren araçlardır (Almedom, 2005).

Afet Nedeniyle Göç ve Toplumsal Etkileri

Afetler, zorunlu göçü tetikleyerek bireylerin psikolojik durumlarını ve toplumsal-kültürel ilişkilerini önemli ölçüde dönüştürmektedir. Afet sonrası göç sürecinde, bireylerin mekân aidiyetlerinin zayıfladığı ve yeni çevreye uyum süreçlerinin sosyal bağların güçlendirilmesi ile güvenli konut imkânlarının sağlanmasına bağlı olarak desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir (Aktürk ve Albeni, 2002; Aker vd., 2002; Çavuş ve Kaya, 2024). Bazı çalışmalar, mekâna bağlılığın yer değiştirme sürecinin kendisine ve bireylerin deneyimlerine bağlı olarak zaman içinde değişebileceğini ve bu bağların travma sonrası iyileşme sürecinde önemli bir rol oynayabileceğini ifade etmektedir (Arslan ve Ünlü, 2010; Tercan, 2008). Afetlerin yol açtığı göçün ekonomik ve sosyal uyum zorlukları ortaya çıkardığı; bu nedenle yeni yerleşim bölgelerinde eğitim ve istihdam olanaklarının artırılmasının kritik olduğu vurgulanmaktadır (Bulut ve Akın, 2020; Dilekli Karatay ve Çilmi, 2024).

Afet sonrası göçün zamanla büyük kentlerde kalıcı yaşama dönüşebilmesine karşın, kalıcı çözümler üretilmediği takdirde uzun vadede toplumsal sorunların ortaya çıkabileceği ifade edilmektedir (Birgün, 2023; DiSK, 2023). Göç edilen

alanlarda bireylerin göçmen statüsüne düşmesi, aile bağlarının zayıflaması ve uyum süreçlerinde zorluklarla karşılaşılması söz konusu olmaktadır (Duruel, 2023). Bu durum, aile bütünlüğünün korunması ve güvenli barınma koşullarının sağlanmasının hem toplumsal uyum hem de psikolojik iyileşme açısından önemini artırmaktadır (Deniz vd., 2017; Arıca vd., 2023). Özellikle konteyner kentlerde yaşayan bireylerin aidiyet geliştirmekte güçlük çektiği ve sosyal bağların zayıflığının toplumsal gerilimleri artırabileceği yönünde bulgular bulunmaktadır (UNFPA, 2023).

Afet sonrası dönemde kamusal alanların, fiziksel mekân olmanın ötesinde, toplumsal bağların güçlendiği ve psikolojik iyileşmenin desteklendiği sosyal alanlar olarak işlev gördüğü belirtilmektedir (Acarlı vd., 2019; Bali, 2020; Erdönmez ve Akı, 2005). Bu bağlamda mahalle, yalnızca coğrafi bir alan olmaktan ziyade, kentle kurulan duygusal ve sosyal bağların merkezî bir unsuru olarak ele alınmaktadır (Alver, 2010; Özkul ve Aydın, 2019). Mahalledeki sosyal ilişkilerin, güven ve aidiyet duygusunu pekiştirerek afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerine katkı sağladığı ifade edilmektedir.

Kentsel kimliğin oluşumunda cadde ve sokak gibi kentsel öğelerin önemli rol oynadığı ve afet sonrası göçün kent kimliğinin yeniden inşasında etkili olduğu da literatürde yer almaktadır (Oktay, 2011; Özbey, 2022). Bu süreçte, göçmenlerin kimliklerini yeni mekânlarında yeniden kurmaları, kamusal alanlar ve kentsel yeşil alanların işlevleriyle ilişkilendirilmektedir. Yeşil alanların, göçmenlerin sosyal etkileşim kurduğu, aidiyet geliştirdiği ve uyum süreçlerine katkı sunduğu vurgulanmaktadır (Yurtseven ve Oğuz, 2021). Dolayısıyla afet sonrası toplumsal iyileşme ve kentle kurulan bağların yeniden inşasında kamusal alanların rolü önemli görülmektedir. Kamusal alanlar gibi sosyal medyanın da duygusal bir birliktelik oluşturduğuna işaret eden Petrovic (2019, 2021) afet anındaki dijital topluluk deneyiminin bir tür kolektif aidiyet oluşturduğuna değinmektedir.

Mekân-zaman ilişkilerini afet bağlamında ele alan çalışmalar, afet deneyiminin toplumsal, duygusal ve ekonomik boyutlarını anlamada önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır. Meriläinen ve Koro (2021), afet verilerinin mekân-zaman bağlamında nasıl iç içe geçtiğini inceleyerek, felaketlerin yalnızca fiziksel değil, toplumsal etkilerini de görünür kıldığını vurgulamaktadır. Benzer biçimde, Gruebner vd. (2021), Superstorm Sandy sonrasında New York'ta coğrafi olarak etiketlenmiş Twitter verilerini analiz ederek, afetin farklı aşamalarında ortaya çıkan negatif duygusal ifadelerin mekânsal kümelenmesini ve bunların düşük sosyoekonomik düzey ile altyapı hasarlarıyla ilişkisini ortaya koymuştur. Tan vd. (2019) ise EM-DAT veri tabanından yararlanarak, 1900–2015 yılları arasında küresel ölçekte yaşanan doğal afetlerin yaralanma, ölüm ve ekonomik kayıp

verilerini zamansal ve mekânsal boyutta inceleyerek, bölgesel farklılıkları ve uzun dönemli eğilimleri belirlemiştir. Garay vd. (2019) Kolombiya And Dağları'nda 1900–2018 yılları arasında meydana gelen heyelanların mekânsal ve zamansal dağılımını değerlendirerek, bu afetlerin tetikleyici faktörler ve sosyoekonomik etkilerle ilişkisini irdelemiştir. Xie vd. (2022) ise 2017'deki Hurricane Harvey felaketinden sonra kredi kartı işlem verilerindeki değişimlere bakarak, toplulukların afetin etkilerini nasıl deneyimlediğini ve toparlanma süreçlerinin mekânsal farklılıklarını ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, afet araştırmalarında mekân-zaman perspektifinin hem afet etkilerinin hem de iyileşme süreçlerinin anlaşılmasında kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

2. YÖNTEM

Araştırma, niteliksel yöntemle yürütülmüş ve tasarımda etnografik araştırma yaklaşımını benimsemiştir. Araştırma, Şubat 2023 depremlerinden ciddi şekilde etkilenen illerden biri olan Hatay ilinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci, depremzedelerle yüz yüze, derinlemesine görüşmelerle yürütülmüştür. Bu görüşmelerin, afetin izlerini taşıyan yerel halkın deneyimlerini ve mekân-aidiyet bağlarını anlamaya destek olacak verileri sağlamak adına önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma, bireysel deneyimlerin ve sosyal süreçlerin anlaşılmasına yönelik bir yaklaşım sergilemiştir. Katılımcıların, afet sonrası kentlerinde kalma ve yeni bir yerleşim yeri arayışına girme gibi mekân ve kültürel aidiyet bağlamında yaşadıkları karar alma süreçlerini anlamayı amaçlamıştır.

Bu bağlamda, çalışmanın temel araştırma soruları şunlardır: Afet sonrası, ait olunan memlekette kalmayı/memleketten uzaklaşmayı düşündüren dinamikler nelerdir? Afet sonrası yaşanan göç ve geri dönüş süreçleri, bireylerin psikososyal iyileşme deneyimleri ve mekânsal bağlılıkları üzerinde nasıl etkiler yaratmaktadır?

Veri Toplama Süreci

Niteliksel veri toplama formundaki sorulara ilişkin etik kurul onayı alındıktan sonra saha çalışmasına başlanmıştır. Görüşmeler, Şubat 2023'te Hatay'da, depreme maruz kalan, kentlerinden ayrılmayan veya deprem sonrası göç edip geri dönen 18 yaş ve üzeri bireylerle gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik bilgileri ve göç durumları Tablo 1'de sunulmaktadır.

Cinsiyet Dağılımı

Araştırma örnekleminde 13 kadın ve 9 erkek katılımcı bulunmaktadır. Cinsiyet dağılımındaki bu farklılığın nedenleri, nitel araştırma sürecinin doğası ve

saha koşulları bağlamında değerlendirilmelidir. Nitel çalışmaların örneklem oluşturma sürecinde katılımın gönüllülük esasına dayanması, araştırmacı-katılımcı ilişkisinin ve sosyo-kültürel bağlamın etkileri önemli rol oynar (Patton, 2015). Ayrıca saha çalışmasını yürüten araştırmacının genç kadın olması, kadın katılımcılarla iletişimi kolaylaştırmış ve bu gruptan daha fazla katılım sağlanmasına olanak tanımış olabilir. Bu durum, niteliksel araştırmalarda katılımcı erişimi ve temsiliyetin karmaşık doğasına işaret etmektedir (Creswell ve Poth, 2018).

Yaş Dağılımı

Katılımcıların yaşları 21 ile 68 arasında değişmektedir. Bu yaş aralığı, farklı kuşakların afet ve göç deneyimlerinin incelenmesine olanak tanımaktadır. Çalışmada katılımcılar ağırlıklı olarak X kuşağı (1965–1980 doğumlular), Y kuşağı (1981–1996 doğumlular) ve Z kuşağı (1997 sonrası doğumlular) olarak sınıflandırılmıştır. Kuşak adlandırmaları, sosyolojik ve kültürel çalışmalarda nesillerin toplumsal ve kültürel özelliklerinin analizinde yaygın şekilde kullanılmaktadır (Mannheim, 1952; Strauss ve Howe, 1991). Bu bağlamda, X, Y ve Z kuşakları, çalışma alanının kültürel sosyoloji perspektifiyle ilişkilendirilerek tercih edilmiştir. Ancak, bir veya iki katılımcının 1965 öncesi doğumlu olması nedeniyle, bu yaş grubu da analizlerde göz önünde bulundurulmuştur. Bu kuşak temelli sınıflandırma, katılımcıların afet ve göç süreçlerindeki deneyimlerini ve aidiyet algılarını tarihsel ve kültürel bağlamda yorumlamaya olanak sağlamaktadır.

Medeni Durum ve Diğer Demografik Özellikler

Katılımcıların medeni durum dağılımında çoğunluk evli, beş katılımcı bekar, üçü ise nişanlıdır. Bu dağılım, aile yapısı ve ilişkisel bağların göç ve afet deneyimleri üzerindeki etkilerini değerlendirmek için önemlidir. Ayrıca, çocuk sayısına ilişkin veriler, aile yapısı ve göç kararları arasındaki ilişkiyi anlamada katkı sunmaktadır. Katılımcıların göç deneyimlerine bakıldığında, önemli bir kısmının göç ettikten sonra geri döndüğü tespit edilmiştir. Katılımcıların barınma durumlarına ilişkin veriler incelendiğinde, 22 kişinin 15'inin konteynerde, 7'sinin ise çadırda kaldığı görülmektedir.

Katılımcılara Ulaşmak

Katılımcılara kartopu yöntemi ile ulaşılmış, katılımında gönüllülük esas alınmıştır. Kartopu olsa da birbirleri ile yakın akrabalık bağı olan görüşme yönlendirmeleri, araştırmanın benzer anlatılardan dolayı hızlıca sahte doyuma ulaşabileceği ihtimalinden ötürü gerçekleştirilmemiştir. Görüşmeler on sekizinci

kişiden sonra tekrara düşmeye başlamıştır. Yeni veri elde etme çabası ile yapılan dört görüşme sonrası toplam yirmi iki görüşmede veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Araştırmacılardan birinin de Hataylı olması, görüşmelerin bölgedeki kültürel dinamikleri ve sosyal yapıyı derinlemesine anlaması adına büyük bir avantaj sağlamıştır. Bu sayede, sosyal çevre inşa etme ve yerel halkın tutumlarına dair daha kapsamlı bir içgörü elde edilebilmiştir. Her görüşme öncesi ve sonrasında araştırma ekibi görüşmeye dair kritik yapmış ve görüşmenin seyrinde görüşmeleri yapan Hataylı araştırmacının kültürel kodlarına veya depremzede etkisine kapılmaması sağlanmıştır. Bu bir nevi araştırma ekibinin kendi içindeki sağaltımıdır. Görüşmeler katılımcıların onayı dahilinde ses kaydı alınarak yapılmış ardından kayıtlar deşifre edilmiştir.

Veri Toplama Formu

Araştırma kapsamında kullanılan niteliksel görüşme formu, literatür taraması ve çalışma amaçları doğrultusunda oluşturulmuş olup, aşağıdaki temel konu başlıklarını içermektedir: Deprem deneyimi ve afet sonrası yaşam koşullarındaki değişimler; deprem sonrası yaşanan göç hareketleri, göç kararları ve geri dönüş süreçleri; aile yapısı ve ilişkilerin göç ve afet deneyimi üzerindeki etkileri; aidiyet duygusu, sosyal destek mekanizmaları ve yerel topluluklarla ilişkiler; ekonomik ve sosyal yaşamda karşılaşılan güçlükler ve başa çıkma stratejileri; geleceğe dair beklentiler, umutlar ve planlamalar. Bu konu başlıkları, katılımcıların deprem ve göç olgularını çok boyutlu olarak ifade etmelerini sağlamak üzere tasarlanmıştır. Görüşmeler sırasında esnek bir yaklaşım benimsenmiş; katılımcıların gündeme getirdiği ek temalar ve deneyimler de veri toplama sürecine dâhil edilmiştir. Böylece, hem önceden belirlenen araştırma sorularına yanıtlar alınmış hem de alanda ortaya çıkan yeni perspektifler yakalanmıştır.

Tablo.1: Katılımcı Profili

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni durum	Çocuk sayısı	Göç durumu	Kalınan yer
K1	28	Kadın	Nişanlı	-	Göç etti, geri döndü	Konteyner
K2	48	Kadın	Evli	3	Göç etti, geri döndü	Çadır
K3	21	Erkek	Bekar	-	Göç etti, geri döndü	Çadır
K4	32	Kadın	Evli	1	Göç etti, geri döndü	Çadır
K5	58	Kadın	Evli	4	Göç etmedi	Çadır
K6	26	Kadın	Evli	1	Göç etti, geri döndü	Konteyner
K7	43	Erkek	Bekar	-	Göç etti, geri döndü	Konteyner
K8	27	Erkek	Nişanlı	-	Göç etti, geri döndü	Konteyner
K9	32	Erkek	Nişanlı	-	Göç etmedi	Konteyner
K10	24	Erkek	Bekar	-	Göç etmedi	Konteyner
K11	36	Kadın	Evli	2	Göç etti, geri döndü	Çadır
K12	55	Erkek	Evli	3	Göç etmedi	Konteyner

K13	50	Erkek	Evli	2	Çocukları göç etti	Konteyner
K14	36	Kadın	Evli	2	Göç etti, geri döndü	Konteyner
K15	61	Erkek	Evli	4	Göç etti, geri döndü	Konteyner
K16	52	Kadın	Evli	3	Çocukları göç etti	Konteyner
K17	32	Kadın	Evli	1	Göç etti, geri döndü	Konteyner
K18	43	Erkek	Evli	-	Göç etti, geri döndü	Konteyner
K19	25	Kadın	Evli	1	Göç etti, geri döndü	Çadır
K20	30	Kadın	Evli	1	Göç etti, geri döndü	Konteyner
K21	23	Erkek	Bekar	-	Göç etmedi	Konteyner
K22	40	Kadın	Bekar	-	Göç etmedi	Konteyner

Sahanın Belirlenmesindeki Etkenler

Araştırma sahası, depreme maruz kalan on bir kentten biri olan Hatay'dır. TÜİK 2023 yılı iç Göç İstatistikleri verilerine göre, deprem bölgesinden en çok göç veren iller ise sırasıyla, Hatay (164 bin 247), Malatya (102 bin 621), Kahramanmaraş (82 bin 119) ve Adıyaman (48 bin 372) olmuştur (TÜİK, 2023). Deprem sonrası gerçekleşen bu zorunlu göç dalgası, bölgedeki demografik, sosyal ve kültürel yapıyı önemli ölçüde etkilemiş ve aynı zamanda geri dönüş süreçleri ile aidiyet duygusunun yeniden tanımlanmasına zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede, Hatay'ın saha olarak tercih edilmesinde yalnızca depremden etkilenme düzeyi değil, aynı zamanda deprem sonrası göç ve geri dönüş süreçlerinin dinamikleri, bölgenin jeopolitik konumu ile çok kültürlü yapısı da belirleyici olmuştur.

Hatay, Türkiye'nin güneyinde, Suriye sınırında yer alan ve tarih boyunca farklı kültürel, dini ve etnik grupların bir arada yaşadığı çok katmanlı sosyal yapıya sahip bir kenttir. Bu yönüyle, deprem sonrası göç hareketlerinin ve geri dönüş kararlarının toplumsal aidiyet, kimlik ve mekânsal yeniden yapılanma süreçleriyle nasıl iç içe geçtiğinin incelenmesi için kritik öneme sahiptir. Böylece, saha seçiminde mekânsal, sosyal ve politik boyutlar bir arada değerlendirilmiş ve araştırmanın ana soruları ile güçlü bir bağ kurulmuştur.

Veri Analizi

Verilerin analizi için MaxQda Niteliksel Analiz Programı 2024 sürümü kullanılmıştır. Bu yazılım, verilerin sistematik bir şekilde kategorize edilmesi, kodlanması ve analitik bir derinlik kazandırılması için uygun bir araçtır. MaxQda, nitel veri analizlerinde, metin ve ses kayıtlarından elde edilen bilgilerin anlamlı şekilde gruplandırılmasına olanak tanır ve araştırmanın geçerliliğini artırır. Görüşmelerden elde edilen veriler, araştırma soruları ve çalışmanın kavramsal çerçevesi (Massey, Lefebvre, Bachelard) doğrultusunda içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Öncelikle görüşme kayıtları deşifre edilerek ayrıntılı bir okuma yapılmış, ardından anlam birimleri belirlenmiştir. Bu anlam birimleri, afet sonrası

mekân, aidiyet ve göç deneyimlerine ilişkin literatürde yer alan kavramsal kategorilerle (örn. Akış, 2016; Doğan, 2018; Avar, 2010) karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiş ve temalar oluşturulmuştur. Temaların belirlenmesinde, hem katılımcı ifadelerinin yoğunlaştığı anlam kümeleri hem de alan yazında afet ve mekânsal aidiyet ilişkisini açıklayan kavramlar esas alınmıştır. Bu çalışmada alt temalar oluşturulmamıştır; çünkü veri seti, belirlenen her bir ana temanın kendi içinde homojen bir anlam yapısına sahip olduğunu ve alt başlıklara ayrıldığında tekrarların oluşacağını göstermiştir. Bu tercih, analiz sürecinde anlam bütünlüğünü korumak ve bulguların doğrudan ana temalar üzerinden tartışılmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Böylece, temalar kavramsal çerçeveye doğrudan ilişkilendirilmiş ve bulgular, afet-deprem çalışmalarına yönelik mevcut literatüre katkı sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Bu çalışma, katılımcıların kendi deneyimlerini daha özgürce aktarabilmelerine olanak tanımak amacıyla niteliksel bir yöntemle tasarlanmıştır. Ancak ele alınan konunun travmatik doğası göz önünde bulundurularak, etik hassasiyetler çerçevesinde görüşmelerde derinlemesine sorgulamalardan kaçınılmış ve katılımcıların psikolojik güvenliği önceliklendirilmiştir.

Etik İlkeler

Afet sonrası saha araştırmaları hem katılımcılar hem de araştırmacılar için travmatik ve duygusal açıdan zorlayıcı olabilir (Mackenzie vd., 2007). Bu nedenle, araştırma süreçlerinin planlanması ve uygulanmasında etik hassasiyetler öncelikli olmalıdır (Gaillard ve Peek, 2019). Özellikle travmatize olmuş bireylerle çalışırken, zarar vermeme ilkesi temel bir rehberdir ve bu çerçevede görüşme soruları ve yöntemleri özenle tasarlanmalıdır (O'Mathúna, 2015). Ayrıca, katılımcıların mahremiyetinin korunması, gizlilik ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalınması ve bilgilendirilmiş onam süreçlerinin eksiksiz yürütülmesi zorunludur (Sutton vd., 2020). Güç dinamiklerinin farkında olmak ve katılımcıların görüşmeye katılımının tamamen gönüllülük esasına dayanması, araştırma etiğinin önemli boyutlarıdır (Flicker vd., 2007).

Afet alanlarındaki saha çalışmaları, katılımcıların psikososyal iyiliğini korumanın yanı sıra, araştırmacıların da mesleki ve kişisel sınırlarını gözetmesini gerektirir (McCosker vd., 2001). Bu bağlamda, çalışmanın yapıldığı dönemin, yani afetin akut müdahale evresinin tamamlanıp yaşamın göreceli bir rutin kazanması önemli bir koşuldur (Eiser vd., 2012). Zira akut dönem, hayatta kalma önceliklerinin ağır bastığı ve araştırmaya katılımın güçleştiği bir zamandır (Peek, 2008).

Bu araştırmada, veriler Şubat 2023 depremlerinin ardından Hatay’da, temel ihtiyaçlara erişimin nispeten sağlandığı ve bireylerin yaşamlarını yeniden örgütlemeye başladığı bir dönemde toplanmıştır. Böylece, katılımcılar afet sonrası belirsizliklerin görece azaldığı ve duygusal anlatı geliştirmeye daha açık oldukları bir zamanda görüşmelerde bulunmuşlardır.

Araştırma ekibi, farklı disiplinlerden gelen iki deneyimli araştırmacıdan oluşmaktadır. Bir araştırmacı sosyoloji ve siyaset bilimi alanında, diğeri ise sosyal hizmet alanında akademik ve profesyonel altyapıya sahiptir. Araştırma ekibi, niteliksel araştırma yöntemleri ve özellikle afet sonrası travmatik süreçlerde hem araştırmacıların hem de katılımcıların psikososyal açıdan zarar görmesini önlemeye yönelik etik ve pratik yaklaşımları içeren kapsamlı teorik ve uygulamalı eğitimler almıştır. Bu eğitimler, araştırma sürecinde travmayı tetikleyici durumların farkında olmayı, bu tür durumlara karşı uygun müdahale stratejilerini bilmeyi ve hem katılımcıların hem de araştırmacıların duygusal güvenliğini sağlamaya yönelik önlemleri etkin biçimde uygulamayı kapsamaktadır. Böylece ekip, saha çalışması sırasında ortaya çıkabilecek psikolojik riskleri minimize ederek, etik sorumluluklarını titizlikle yerine getirmiştir. Bu disiplinlerarası ve uygulamalı donanım, araştırmanın travmatize edici ve hassas koşullarında etik ilkelere bağlı, özenli ve bilinçli bir veri toplama sürecinin gerçekleştirilmesine olanak tanımıştır. Böylece, araştırma ekibinin niteliği, çalışmanın metodolojik ve etik standartlarının korunmasında kritik bir rol oynamıştır.

Tüm bunlara ek olarak, çalışmanın etik kurul onayı İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan alınmıştır. Görüşmeler, katılımcıların koşullarına uygun zaman ve mekânlarda gerçekleştirilmiş; katılımcılara istedikleri zaman çalışmadan çekilme ya da ara verme hakkı hatırlatılmıştır. Bu uygulamalar, etik açıdan hem katılımcıların hem de araştırmacıların hak ve sorumluluklarını dengelemeyi amaçlamaktadır (Orb vd., 2001).

3. BULGULAR

Ev Algısı

Ev kavramı katılımcılar açısından yalnızca barınma işlevi gören fiziksel bir yapı değil; duygusal güven, kimlik, hafıza ve kültürel aidiyetle bütünleşmiş anlamlı bir mekândır. Afet sonrası yaşanan ev kaybı, yalnızca maddi değil, aynı zamanda psikolojik ve kültürel bir travma yaratmaktadır. Katılımcılar, evin kişisel tarih ve anılarla yüklü bir “yuva” olduğunu vurgulamış; bu nedenle evin yitimi, kimlik ve aidiyet duygusunda ciddi bir sarsılma olarak deneyimlenmiştir. Yeni

yaşam alanlarında aidiyet geliştirme çabası ise bu bağlamda psiko-sosyal iyileşmenin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.

“Ev benim için yuvadır. Evim yıkılırken hıçkırarak ağladım. Çünkü *başkaları bakarken orada bir enkaz yığını görüyor olabilir ama benim evimdi, yuvamdı. Yemeğimi pişirdiğim, çocuğumu doyurduğum, büyüttüğüm. Hayallerim, geleceğim, eşimle anılarımdı. Şu an söylerken bile insanı yaralıyor. Yuvamı kaybettim çok zor bir şey ama tabii bir insanı kaybetmek kadar değil. Çünkü şu anda ben kendime bir ev yaptım. Eşimde çocuğumda sağlıklı bir şekilde yanımda. Çok şükür*” (K 4)

“*Aslında biz bir betondan ibaret bakıyoruz, basitleştiriyoruz ama kaybedince, değerini anlıyorsun*” (K 6)

“Değişebilir, herkes için aynı değildir. Evim, arkadaşlarımı ağırladığım, benim bütün mutlu anlarıma şahit eden yerdi. Ev benim her şeyimdi. *Yuvamdı, sığınağımdı, en özelimi sakladığım biriktirdiğim yerdi*” (K 11)

“Ev *yuvadır*. Komşularla beraber olduğun, yani hayatının bir parçası diye düşünüyorum” (K 15)

Ev, katılımcılar açısından yalnızca fiziksel bir barınma alanı değil; kültürel aidiyet, toplumsal kimlik ve geçmişle kurulan bağın taşıyıcısıdır. Afet sonrası ev kaybı, yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda kimliksel ve duygusal bir yitim olarak deneyimlenmektedir. Bu durum, yerinden edilen bireylerin sadece yeni bir yaşam alanı değil, aynı zamanda ait oldukları kültürel yapıyı yeniden inşa etme ihtiyacı duyduklarını göstermektedir.

“Doğduğun yer, hele ki bir Hataylı için, *kesinlikle doğduğun yer*” (K 7)

“Benim için ev her şeymiş. Ev senin alanın, dinlenebildiğin, kendine zaman ayırabildiğin alanının. Ev çok önemliymiş. *Benim evimse ben memleketim diyorum*. Benim şu an ayakta duran bir evim var belki ama onunla bitmiyor gerçekten. Çevre de önemli. İnsanlarımız çok önemli. O yüzden bina konteyner hiç fark etmiyor benim şu an ki evim Hatay” (K 17)

“*Memleketim. Doğup büyüdüğüm yer*” (K 18)

“*Ev benim memleketim*. O yüzden gidemedim zaten buradan. Evime gitmek istiyorum dedim eşime Hatay’ı istiyorum dedim. Başka bir yerde yapamam dedim. Hep kendime bunu söyledim zaten, olmaz yani başka bir yerde yapamazsın olmaz, çünkü çok farklı burası bizim için ya da en azından benim için burası çok farklı” (K 19)

Bulgular, “ev” kavramının katılımcılar açısından yalnızca fiziksel bir barınma alanı değil, aynı zamanda huzur, mutluluk ve psikolojik güven duygularıyla derinlemesine ilişkili bir mekân olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Ev, bireyler için yalnızca günlük yaşamın sürdürüldüğü bir yer değil; aileyle kurulan bağların güçlendiği, aidiyetin hissedildiği ve ruhsal dinginliğin sağlandığı bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, afet sonrası evin yeniden inşası sadece fiziksel bir yeniden yapılanma süreci değil, aynı zamanda bireylerin travma sonrası yaşamsal dengelerini yeniden kurma, duygusal olarak toparlanma ve kendilerini güvende hissetme çabasıdır. Mekânla kurulan bu çok katmanlı bağ, afet sonrası psikososyal iyileşmenin temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır.

“Ev bence *kendini huzurlu hissettiğin yerdir*. Yani huzur dış etkenlerden bağımsız, iç huzur olarak söylüyorum... huzurdur benim için. Bu yıkık dökük bir binada olabilir, bodrum katında bir yer de olabilir, çok lüks bir yer de olabilir. Tek başına da olabilir, çok büyük bir aileyle de olabilir” (K 1)

“Ev huzurdur. Ev mutluluktur. *Allah kimseyi ne evsiz ne şehirsiz bırakmasın*” (K 5)

“Ya ev insan için sıcacık bir yuvadır. Bu şu an ki kışın bu soğuk havada sıcacık bir yuvadır. *Ev bir insan için ailenin mutluluğudur, hani insan için hep derler ya evin gibisi yoktur*. Hani evin kavramı çoktur. Anlatması da biraz aslında zordur. Çünkü içeriği de çoktur. Ev dediğin zaman aile gelir, mutluluk gelir aklına. Hani sevinçlerin, hüznünlerin, mutluluğun. Anlatacak şeyi çoktur ya” (K 21)

Ev algısında öne çıkan önemli temalardan biri, aileyle birlikte olma ve yakınlarla kurulan ilişkilerin merkezietidir. Bu çerçevede ev, yalnızca fiziksel bir yapı değil; aynı zamanda aileyi bir arada tutan, güvenlik, aidiyet ve toplumsal destek duygularını pekiştiren bir mekân olarak anlam kazanmaktadır. Ev, bireyler için sevdiklerinin varlığıyla anlam bulan, duygusal bağların yoğunlaştığı bir alanı temsil eder. Afet sonrası yerinden edilme durumunda, fiziksel olarak kaybedilen evlerin yerini, aileyle birlikte sürdürülen ilişkilerin yeniden inşası alabilir. Bu yeniden inşa süreci, bireylerin psikolojik olarak toparlanmalarında ve travmayla başa çıkmalarında önemli bir rol oynar. Dolayısıyla afet sonrası yaşanan kalma tercihleri, yalnızca fiziksel barınma arayışı değil; aynı zamanda psiko-sosyal dayanışma ve duygusal iyileşme ihtiyacının da bir yansımasıdır.

“Ev yuvadır. Yani sıcak, samimi ortam. *Çocuklarıyla eşinle akrabalarıyla* en rahat olduğun, huzur bulduğun yerdir” (K 2)

“Ev, *ailenin, kardeşlerin annenin babanın olduğu yerdir* benim için. Yeter ki birlikte olalım ve sağlıklı olalım. Yeter ki çok büyük bir

felaket olmasın. Benim için her yerdir. Benim için onların olduğu yerdir bu bir çadırda olabilir, konteynırda olabilir” (K 3)

“İnsanın kendini hissettiği, *ait olduğu yerdir*” (K 9)

“Ev, *ailemle beraber yaşadığım, sevdiğim insanlarla kaldığım yerdir*. İllaki büyük değil de mutlu kaldığım yerdir” (K 10)

“Mutlu olduğum, *ailemin dostlarımın sağlıklı mutlu olduğu adrestir*” (K 13)

“*Çocuklarımın olduğu yer*” (K 12)

Afet sonrası yaşanan fiziksel mekân değişiklikleri, bireylerin yaşamlarında önemli dönüşümlere yol açarken, ev kavramı da bu yeni koşullar çerçevesinde yeniden anlamlandırılmaktadır. Yaşam alanlarının fiziksel olarak küçülmesine veya olanakların sınırlandırılmasına rağmen, bireylerin yeni mekânlarında mutluluk ve memnuniyet ifade etmeleri, afet sonrası uyum süreçlerinin duygusal ve toplumsal boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu durum, bireylerin mekânsal esneklik içerisinde, aile bağları, toplumsal destek ve duygusal dayanışma yoluyla yeni yaşam alanlarında aidiyet geliştirebildiklerini göstermektedir. Böylece, fiziksel yoksunluklara rağmen, psikolojik ve kültürel anlamda yeni bir ev duygusunun inşa edilmesi mümkün olabilmektedir.

“Ev benim için başını sokabileceğin bir yuva, onun haricinde büyük bir ev istemiyorum. *Sadece kendi odam olsun, çocuklarımın odası olsun bir de beraber mutlu olabileceğimiz bir yuva*. Çok büyük bir evde gözüm yok, çok büyük şeylerde gözüm yok, hiçbir zaman da olmadı zaten. Sadece kafamı sokabileceğim huzurlu rahat bir yaşam alanı” (K 20)

“Deprem olduktan sonra her yer ev, mesela şu an dükkânımda kalıyorum. Burada tuvalet banyo olmamasına rağmen burada yatıp kalkıyoruz. *Çocuklarımla eşimle buradayız burası bizim evimiz*” (K 14)

“Yaşadığım şehir, doğduğum şehir. Ben 200 m² bir evde oturuyordum, şu an 21 m² yerde yaşıyorum. Ama ben burada mutluyum. *Yaşadıklarımızdan sonra o bana saray gibi geliyor*” (K 16)

Kentte Kalma ve Kentten Gitme Gerekçeleri

Katılımcıların göç kararları, güvenlik, barınma, ekonomik koşullar ve duygusal bağların etkileşimiyle şekillenmiştir. Hatay’a duyulan bağlılık, geri dönme isteğinin temelini oluştururken, zorlayıcı yaşam koşulları bazılarını geçici olarak başka yerlere yerleşmeye yöneltmiştir. Deprem sonrası can güvenliği endişeleri, yetersiz barınma koşulları ve temel ihtiyaçların karşılanmasındaki zorluklar, özellikle çocuk sahibi bireylerin daha güvenli ve stabil ortam arayışını

artırmıştır. Çadır yaşamı, altyapı eksiklikleri ve kalabalık ortamlar, göçü tetikleyen başlıca etkenler arasında yer almaktadır. Birçok kişi başka şehirlerde geçici konaklamayı tercih etmiş, ancak uzun vadeli kalıcı yerleşim planlamamıştır. Bazıları ise barınma sorunu çözülmeden geri dönme kararı almış, fakat dönülen yerlerde iyileşme sağlanamamıştır.

“Kardeşim sınava hazırlanıyordu. Yani ona uygun bir ortam yoktu burada. İkincisi bizim barınabileceğimiz bir yer yoktu. Evimiz daha iyi durumdaydı genele göre ama sonuçta sarsıntılar devam ediyordu ve geçemezdik. Biz 28 kişi 1+0 bir yerde kalıyorduk. O sebepten de çok küçük çocuk olduğu için onlar evde daha rahat etsin diye arabalara bölüşüyorduk. En büyük problem kendi fiziksel ihtiyaçlarımızı gidermekte çok zorlanıyorduk. Bu yüzden artık taşınmamız gerektiğine ailecek karar verdik... Ama sonuç olarak burası benim memleketim. Yani ben buraya adapte olmuşum. İnsan zaten doğduğu yere meyillidir. Kötü de olsa, bir başkasına kötü gelen senin için iyi olabiliyor. Buranında artık kalkınmaya tekrar eski haline dönmeye ihtiyacı var. Şimdi Ankara’da doğmuş büyümüş birinin durup dururken Hatay’a temelli gelmesini ve burayı kalkındırmak istemesini beklemiyoruz. Burayı bizlerin iyi edeceğine inanıyorum. O yüzden benim kendimce vicdani bir borç olarak gördüm. Bir de benim düzenim burada ne kadar deprem sarsmış olsa da sonuç olarak burada ve yeniden burada kurabilirim.” (K 1)

“Taşınmayı düşündük çünkü can sağlığı. Can güvenliği yani. Ama yapamadık geri geldik. Mesela evimiz sağlam doğru ama iş imkânı yok Hatay’da. Biz yapamadık ama babam kaldı mecbur. Burada gerçekten geçimimizi sağlayabilecek olsaydık hiç denemezdik.” (K 3)

“Çocuğum için, eşime söyledim gidelim dedi. Temelli olmasa da en azından buralar biraz düzelene kadar, çünkü bebek ufak, hava soğuk, hala arabada kalıyoruz. Çadır vermemişlerdi. Yani gittik bir ay kaldık. Ama daha uzun süre kalacağımızı düşünüyorduk. En azından eşim iş bulur durumlar düzelene kadar kalırız demiştik. Öyle olmadı. Gittik bir ay kaldık. Geri döndüğümüzde çadır yeni gelmişti. Yani çadıra ulaşmamız bir ayı bulmuştu. Mecbur gitmek zorunda bırakıldık yani. Gittim ama mutlu muydum? Hayır. Sadece fiziksel ihtiyaçlarımı karşıladım ama ruhsal olarak hep Hatay’daydım.” (K 4)

“Düşünmedik yani. Burası bizim memleketimiz. Ağır bir süreçti. Eşimin bütün ilaçları evde kalmıştı. Ama Ankara’da her şeyi sil baştan aldık geri geldik. Zaten dışarıda hayat çok pahalı. Emekli maaşıyla nasıl yaşayabiliriz ki dışarıda. Hayat zaten çok zor. Köyde eşim hasta diye zamanında hafta sonu gitmek için bir ev yapmıştık. Ona gittik. Ona da ağır hasar vermişler, yıkılacak. Bahçesinde çadır kurdum. Yine de burada kaldık” (K 5)

Ekonomik sebepler de önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur. Hatay'da iş bulamama ve geçim sıkıntıları nedeniyle başka şehirlere gitmeyi düşünme, ancak çoğu zaman geri dönmek zorunda kalma söz konusudur. İş imkânlarının sınırlı olduğu yerlerde, daha iyi fırsatlar arayarak göç etmişlerdir. Göç ettikleri yerlerde de aynı işlerini sürdürebilmek için adımlar atmış, ancak Hatay'a dönmek istemiştir.

“Buranın durumunu merak ettik, evin durumu gibi. Sonra baktık burası az da toparlanmış. Ailelerimizde gitmemizi istemedi, mecbur burada kaldık, iş aradık. Ablamın eşinin yanında çalışmaya başladım. *Zaten gitme amacım, geleceğim içindi. Sonuçta nişanlıydım ve hayat kurmak için uğraşıyordum, burada iş imkânı olunca kalmaya karar verdik.*” (K 8)

Çünkü buranın bize ihtiyacı var, ben başka yerde yapamam. *İş olarak düşündüğünde de benim işim için şu an burası çok iyi. Prefabrik evler yaptırıyor herkes*” (K 13)

“Konya'ya gittik, kalmayı düşündük ama yapamadık, çünkü buraya alışmışız buranın insanına. *Burada kendi işimiz vardı mesela ama orada başkasının yanında çalışacaktık.* O yüzden yapamadık tekrar buraya döndük” (K 14)

“Çünkü burada gerçekten hayat yok. Var ama nasıl depremden sonra 5-6 ay geçtikten sonra kendi yaşamını kurmaya başladı. *Kendi kazancını nasıl kazanması gerektiğini, işini kurarak çaba sarf ederek yaptı. Bizim çok şükür bir işimiz vardı, gitmedi. Hala devam ediyor. İyi kötü yürütmeye çalışıyoruz.* Tabii ki hiçbir şey eskisi gibi değil. Her şey değişti. En önemlisi hiç yaşamadığım bir yere yerleştim.” (K 20)

Hatay'a olan duygusal bağlılık ve doğup büyüme, birçok katılımcının geri dönme kararını şekillendiren en önemli unsurlardır. Katılımcılar memleketlerinden ayrılamayacaklarını ve burada yaşamaya devam etmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Bazıları, Hatay'ın yeniden toparlanmasına katkıda bulunmayı vicdani bir sorumluluk olarak görerek geri dönmüştür. Ayrıca, aile büyüklerinin kararları da geri dönüşü etkileyen faktörler arasında yer almıştır. Ancak, özellikle çocukların yaşadığı travmalar ve psikolojik etkiler, bazı ailelerin geri dönme kararını zorlaştırmış, çocukların güvenliği önemli bir etken olmuştur.

“Çünkü Hataylılar başka bir memlekette yaşayamaz. Burası bizim dünyamız. O yüzden geri geldim. Dedim ki *Hatay yalnız kalmasın, mücadele etmem gerekiyor.*” (K 7)

“Çünkü Hatay'da şu zamanda şu durumda yaşanılacağını düşünmedim, hala düşünmüyorum. *Ailem burada kalmayı tercih ediyor, büyüklerimizin hepsi böyle.* Hatay bırakılmaz diyorlar” (K 10)

“Yani Hatay gitti kelimesi, Hatay bitti yaşanmaz kelimesi, bir de hala devam ediyor sarsıntılar. Bir nevi ben çocuklarım için korktum. Yani *biz güçlüyüz atlatıyoruz ama çocuklara baktığım zaman çocuklar bayağı korktu*. Hatta kendileri anne gidelim burdan anne burda durmayalım, başka yere gidelim” (K 22)

Depremden Sonra Kentten Gidenlere Dair Değerlendirmeler

Katılımcıların deprem sonrası göç edenlere yönelik görüşleri genel olarak empatik olmakla birlikte çeşitlilik göstermektedir; bazıları gidenleri eleştirirken, diğerleri zorunlu göçü anlayışla karşılamış ve geri dönüşlerin uzun vadede gerçekleşeceği düşüncesindedir. Anlatımlarda, birçok katılımcı göç edenlerin barınma sıkıntısı, iş kaybı ve aile sorumlulukları gibi maddi ve manevi nedenlerle bu kararı mecburen aldıklarını ifade etmiştir.

“Herkesin makul bir sebebi olduğunu düşünüyorum. Şu an mesela ben ailemden öğretmen olduğu için söylüyorum. Hatay’da olup gidip şu an dönmeye çalışan çok öğretmen var. Ama devlete bağlı olmadıkları için gelseler de işlerini yapamıyorlar. O yüzden onlar gitmek zorunda tabii ki. Ama şunu demek istiyorum. Gidip geri gelmek isteyen çok kişi var. Bu da bir sıkıntı oluşturmaya başladı. Zaten barınma yetersiz burada ve bu kadar insanın yine birden dönüyor olması da burayı olumsuz etkiledi. Dikkat ettiyseniz çok büyük bir trafik problemi oluştu. Zaten çok yıkım var. Molozlardan çıkan o toz zaten çok tehlikeli. Ama insanlar buna rağmen dönmeye çalışıyorlar. Burada kendi düzenlerini kurmaya çalışıyorlar. *Bence buradan giden kişiler hakkında kötü bir şey söylemek çok absürt olur. Kimin ne sebepten gittiğini kimse bilemez*” (K 1)

“Ya, onlara hiçbir şey diyemiyorum. Evleri yoktur, küçük çocukları da olabilir. *Burada yaşam koşulları hiç olmayanlar tabii ki gidecektir*. Yani kınamıyorum olabilir, sebepleri vardır. Ama tabii ki gönlüm hepsinin geri gelmesinden yanadır. Herkesin evi olsun düzeni olsun ama burada olsun çok isterim. Bazıları dönüyor ama çoğu değil. Çünkü burada hala elektrik olmayan yerler var, su yok. Mesela bir sürü tanıdığım irtibatta olduğum arkadaşlarım var. Hepsi Antakya’ya gelmek istiyor ama hiçbir şey yok imkânlar yetersiz mecbur kalıyorlar, dönemiyorlar” (K 2)

“*Gittikleri zaman çok doğru bir zamandı bence. Çünkü evleri yıkıldı. Gitmek zorunda bırakıldılar*. Ben de onların yerinde olsam tabii ki giderdim. Fakat şu an az da olsa toparlandığımız için geri gelmeyi düşünürdüm” (K 3)

“Ya herkes maddi manevi her açıdan çok yıprandı. *Gitmeye mecbur kaldılar*. Yani başka bir yuva başka bir düzen kurmak için gitmek zorunda kaldılar. Buna terk edildiler diyebilirim. Çoğunun evi yıkıldı, aç susuz soğukta kaldılar. Kimse kimseye

sığınmadı. Herkes sokakta kalıyordu çünkü. *Belki de imkânlar sağlansaydı kimse memleketi bırakıp gitmeyecekti*" (K 6)

"Gidenlerin çoğu evini, işini, ailesini kaybeden insanlar. Yüksek kesimlerde değilse yani köylerden bahsediyorum, zaten üzerlerindeki kıyafetler dışında bir şeyi kalmamış, *oturup sığınacak bir alanı bulunmayan insanlar. O yüzden gitmekle doğrusunu yaptılar. Çünkü onları buraya bağlayan hiçbir şey kalmamıştı*" (K 8)

"Yani haklılar, burada hayat kalmadı. Ne yapacaklardı? *Memleketimizi seviyoruz evet ama memleketimiz karnımızı doyurmuyor*" (K 10)

"Onlar mecbur kaldılar. Evleri yıkıldı, en azından benim dönecek bir evim vardı ama çoğu insanın böyle bir imkânı da yok. Bazıları çadırlarda yaşamayı göze aldı ama almak zorunda da değillerdi. Bazılarının hastalığı vardı, bazılarının bebeği küçük, bazılarının işi kalmadı. Onları da anlayabiliyorum. *Mecburiyetten kaldıklarını düşünüyorum, gittikleri yerde çok mutlu olduklarını, burayı unuttuklarını sanmıyorum*" (K 11)

"Yani gidenlerin zorunlu olarak gittiklerine şahidim. Çünkü barınma problemleri var, ailelerini geçindirebilmek için iş imkânı yok. Zorunlu bir göç oldu. Bir de kamunun açtığı yurtlar oteller onlara bir olanak sağladı. Eminim ki burada iş imkânı olan insan dışarı da kalmaz. Burada bağların güçlü olduğu bir bölgede çalışıyoruz. Diğer şehirlerde sudan çıkmış balık gibi oluyoruz. Memleketimiz gibisi yok. O yüzden en kısa zamanda geri döneceklerine kanaatim tamdır" (K 13)

Gidenlere tepki gösterip onları eleştiren K18 ve K22 gitme kararının yanlış olduğunu, memleketi terk etmeyi olumsuz bir şekilde değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Gidenlerin tekrar döneceğini düşünenler de olmuş, ancak bir kısmı gidenlerin rahatlık veya başka sebeplerle hareket ettiklerine dair eleştirilerini dile getirmiştir.

"Yanlış yaptılar, *memleketi bırakmakla yanlış yaptılar*" (K 18)

"Yanlış yaptılar. *İnsan kendi memleketini kendi toprağını bırakıp gider mi başka yere. Yani bence yanlış. Yani bir nevi işgal edildik, işgal edildiler. Zorla toprakları alınan insanlarda var burada. Yani ucuz paraya. Korkudan ucuz paraya malını mülkünü satanda var, zorla el koyanlarda var. Ama bence yanlış bir şey. Tekrar Allah'ın izniyle ayağa kalkacağız.*"

Katılımcılar, Hatay'a duyulan özlem ve güçlü toplumsal bağlara dikkat çekmiş; genellikle geri dönme arzusu olduğunu, ancak şartlar uygun olduğunda dönüşün doğal olduğunu belirtmişlerdir. Toplumsal dayanışma ve birlikte kalkınmanın önemine vurgu yapılırken, Hatay'ın eski haline gelebilmesi için

toplumsal bağlar, kültürel ve ekonomik kaynakların güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

“Dönmeliler bence. Bilmiyorum yani ayağa kaldırmamız gerekiyor diye düşünüyorum. Bunu biz başarabiliriz. Yani bir çırpıda 5 Şubat’a gidemeyiz ama el ele verip yapabiliriz. Hatay öyledir, Hatay kardeşlik şehridir. Onu göstermek isterim. Kalkındırmak için bir yerden başlamamız gerektiğini düşünüyorum. Hiçbir Hataylının da isteyerek burayı terk ettiğine ya da edeceğine inanmam” (K 4)

“Herkesin derdi var. O insan ne yaşıyor bilemeyiz. Ama inan ki maddi durumu olan gitti. Olan yine garibana oldu. Gidenin muhakkak bir sebebi vardır. Ben kötü düşünene katılmıyorum. Zaten Hataylı Hatay’ı bırakmaz. Geri döneceklerdir elbette” (K 5)

“Aradan 5-6 yılda geçse geri gelecekler eminim. Ama geldiklerinde bıraktıkları Hatay’dan daha güzelini bulacaklar çünkü Hatay’ın enerjisi ayrı bir enerji. Ben enerjiye çok inanırım. Hatay toprakları çok kadim topraklar. Buradan sayısız varlıklar zaman zaman geldi gitti, bizde onlardan birisiyiz” (K 7)

“Açıkçası gittikleri yerde rahat olmadıklarını düşünüyorum, buradaki huzuru rahatlığı bulamadıklarını buraya ait olduklarını ve döneceklerini düşünüyorum. Bu topraklarda doğan, bizim kültürümüzle büyüyen hiç kimse buradan başka bir yere ait olmadıklarını hissederler. Çünkü Hatay’ın dışında Hataylı biri yapamaz, ben önceden işim gereği çok seyahat ederdim çok iyi biliyorum” (K 12)

“Yani bir yandan gitmelerini haklı buluyorum. Çünkü Antakya tamamen yok oldu. Gidiyorlar çünkü çocukları var, hastaları var, işleri yok. Onlarda orada hayata tutunmaya çalışıyorlar. Bir yandan da artık Antakya’nın ayağa kalkması için herkesin buraya gelmesi, bir şeyler yapması gerekiyor” (K 14)

Deprem Öncesi Göç Planına Dair Anlatılar

Deprem öncesi göç planlarına dair katılımcıların düşünceleri, genel olarak memleketlerine karşı derin bir bağ ve bağlılık hissettiklerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların çoğu, başka bir şehre veya ülkeye göç etmeyi düşünmediklerini, Hatay’ın kendilerine çok değerli ve özel bir yer olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte, birkaç katılımcı da olası bir göç planının düşünülmediğini, ancak mevcut koşullar ve deprem sonrası zorluklar nedeniyle bu konuda düşüncelerin değişebileceğini ifade etmiştir. Katılımcıların çoğu Hatay’a olan bağlılıklarını ve bu toprakları terk etmeyi asla düşünmediklerini vurgulamışlardır. Hatay’ın tarihsel, kültürel ve kişisel anlamda değerli bir yer olduğunu belirten katılımcılar, buradan ayrılmayı hiçbir zaman akıllarına getirmemiştir. Ayrıca, bu katılımcılar için Hatay’daki yaşam, kendilerine huzur ve denge sağlamakta, buranın terk

edilmesi düşüncesi bile kabul edilemez bir seçenek olmuştur. Ailevi, kişisel ve kültürel bağlar nedeniyle memleketlerini terk etmek istemediklerini ifade eden katılımcılar, Hatay'ın kendileri için vazgeçilmez bir yer olduğunu, depremden önce göç etmeyi düşünmediklerini ve burada yaşamaya devam etmek istediklerini vurgulamışlardır.

“Yoo, hiç düşünmedim. *Hiçbir zaman da düşüneneğimi düşünmüyorum*” (K 2)

“Asla. *Antakya çok güzel. Burası bırakılır mı? Burası medeniyetler şehri, burası nadide bir yer. Atatürk'ün bize emaneti. Kesinlikle düşünmedim.*” (K 5)

“Yok, ben hep Hatay hayranıyım. *Başka topraklar bize göre değil. Özellikle ben kendim için söyleyim, ben başka yerde nefes alamıyorum. İstanbul'a falan gidiyorum ama 2 günden fazla dayanamıyorum.*” (K 7)

“Yok, hayır. *Yani bizim burada bir düzenimiz var*” (K 11)

“Yoo, *kendi memleketimizi seviyoruz, bırakmak istemiyoruz.*” (K 15)

“Hayır, *asla hiç düşünmedik.*” (K 16)

“Hiç, yok. Ben memleketimi çok seven bir insanım. Ben gezmeyi çok seven bir insanım. Çok başka şehirlere gittim, gezdim. *Ama hiç buradan taşınmak gibi bir niyetim yoktu*” (K 19)

“*İnsan kendi memleketi gibi var mı? Hatay, asla!*” (K 22)

Öte yandan bazı katılımcılar, deprem sonrası yaşanan zorluklar ve güvenlik sorunları nedeniyle bir göç planını gündeme almışlardır. Özellikle çocukların geleceği ve güvenliği adına göç etmeyi düşünen katılımcılar, deprem sonrası ortamın sağlıksızlıkları, ekonomik zorluklar ve psikolojik etkiler gibi unsurlar nedeniyle, göçün gerekli olduğu fikrini benimsemişlerdir. Ancak bu kişiler, göçün sadece geçici olabileceğini ve buranın kalıcı terk edilmesinin düşünülmediğini ifade etmişlerdir.

“Deprem öncesi hayır, şu an için benim şahsi fikrim ben istiyorum. *İskenderun olur, Adana olur, Mersin olur. Çünkü [duraksayarak] yani benim bir çocuğum var ve onun geleceği için en iyi şekilde, en iyi şartlar altında bence, şu an çünkü burada öyle bir şey yok. Hani çocuk sadece burada yıkılan binaları, enkazları gördükçe psikolojik olarak etkilendiği için, onun geleceği için buradan gitmeyi istiyorum şu an. Tek neden bu*” (K 20)

“Depremin etkisi büyük ölçüde oldu, *hani depremden dolayı buradan göç etmeyi istedik. Çünkü şu ana kadar bile 8 ay geçmiş durumda yemek problemi var, toz problemi var, asbestten korkuyoruz, enkazlar hala kaldırılıyor döküm sahaları vs. ve*

özellikle buradaki insanların davranışları fırsatçılık vb. yani bu nedenlerden, şahsen şu an hala güzel bir fırsat gelse ben yok demem” (K 21)

Bu bağlamda bazı katılımcılar, özellikle çocuklarının geleceği ve güvenliği gibi gerekçelerle kalıcı olmasa da geçici bir göç planını gündeme almışlardır. Deprem sonrası yaşam koşullarındaki belirsizlik, ekonomik güçlükler, çevresel sağlık tehditleri ve toplumsal yapıdaki bozulmalar, kentte kalma kararını sorgulatmakta; bireyleri daha güvenli ve öngörülebilir alanlara yöneltmektedir. Ancak dikkat çekici biçimde, bu göç eğilimi kalıcı bir kopuş anlamına gelmemekte; aksine mevcut koşullar iyileştiğinde kente dönme arzusu korunmaktadır.

Katılımcıların bu geçici göç planlarına rağmen, geleceğe dair belirsizlikler karşısında kentte kalma olasılıklarını nasıl değerlendirdikleri ise bir başka önemli tartışma konusudur. Bu çerçevede, olası bir yeni depreme ilişkin duygu, düşünce ve hazırlık düzeyleri, kentle kurdukları bağın gelecekteki sürekliliğini de şekillendirebilmektedir.

Yeni Bir Deprem Olursa Kentte Kalmaya Dair Anlatılar

Katılımcıların yeniden deprem durumunda verecekleri tepkiler, mekânsal ve psikolojik faktörlerin karmaşık etkileşimini yansıtmaktadır. Ev ve memleketle kurdukları bağlar, aile sorumlulukları, kültürel aidiyet ve psikolojik iyileşme, kalma kararlarının temel motivasyonlarıdır. Ancak ekonomik koşullar ve yaşam alanı yetersizlikleri gibi dış etkenler de bu kararları önemli ölçüde etkiler. Çoğu katılımcı, kalmayı tercih etmenin sadece fiziksel mekân kaybıyla değil, duygusal bağlar ve toplumsal aidiyetle ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Afet sonrası güvenlik konusundaki farkındalık, deneyimlerle pekişmiş bir psikososyal hazırlık sürecini beraberinde getirmektedir. Katılımcılar, önceki deneyimlerinden ders alarak daha bilinçli ve stratejik hareket etmeyi planlamakta, böylece travmalarını aşmaya yönelik içsel bir hazırlık göstermektedirler.

“Eğer depreme dayanıklı bir yerde kaldığımı düşünüyorsam burada kalmaya devam ederim. Yani sonuç olarak bir kere o tecrübeyi yaşadım. İlk baştaki toyluğum yok, neyi nasıl yapacağımı daha iyi biliyorum. En azından evden çıkarken bile ilk neyi alacağımı en önemli şeyin ne olduğunu daha iyi biliyorum. O yüzden öyle bir şey düşünmüyorum” (K 1)

“Yok, burada kalırım ama bu sefer gerçekten bütün her şeyi burada yaşarım. Çadırımı kurarım elimden ne geliyorsa uğraşırım. Bundan daha büyük nasıl bir deprem olabilir ki? Depremi yaşasam bile çadırda yaşıyorum sonuçta. Ki alıştık zaten gerçekten. Ben mesela konteynerde kalıyorum artık ve eve çıkma gibi bir fikrim

yok artık. Katlı evlerde yokum artık. Prefabrik düşünüyorum”
(K 19)

Afet sonrası afet mekânında kalma kararı, pek çok katılımcı için aile bağları ve psiko-sosyal destek ile şekillenmektedir. Aile dayanışma örüntüsünün ve psikolojik güvencenin başlangıç noktası haline gelmiştir.

“Tekrar böyle bir deprem olursa yaşayabileceğimizi düşünmüyorum. Diyelim ki oldu ve yaşadık. Şu an burada evimiz sağlam olduğu için kalıyoruz. Bir sonraki depremde Allah göstermesin eğer olursa ve evimiz giderse ya da kalabileceğimiz bir alan kalmazsa yüksek ihtimal gideriz. *Zaten burada kalmamızın en büyük sebeplerinden biri çekirdek ailede, birinci dereceden akrabaların burada olması. Bizi birbirimize bağlayan, tutan şey bu*” (K 3)

Deprem sonrası afet mekânında kalmayı tercih eden bazı katılımcılar için, *memleket* ve *doğduğum yer* kavramı güçlü bir aidiyet duygusu yaratmaktadır. Kalma nedeni memlekete ve köklere duyulan güçlü bağlıdır. Buradaki ifade, afet sonrası bireylerin sadece bir mekânda kalmakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel kimliklerini, toplumsal aidiyetlerini ve geçmişlerini sürdürme isteklerinin de yansımasıdır. Bu aidiyet duygusu, yalnızca fiziksel bir mekân değil, kültürel ve duygusal bağlarla şekillenen bir karar olarak öne çıkmaktadır.

“Hani *memleketimde kalmak isterim*. Tabii ne olacağını da bilmediğim için başka yere de gitmek istemem. Ama buradaki imkânlar ne olur tekrar bir depremi yaşarsak nasıl oluruz, düşünemiyorum. Ama sanırım *burada çadırda kalmayı tercih ederim*” (K 2)

“Kalırım, hayır gitmem. *Ben vatanımı bırakıp gitmem*. Burayı bırakmam ne olursa olsun” (K 5)

“Ya açıkçası o anki psikoloji o anki durum... Ha bir de şöyle bir şey de vardır, *insanın doğup büyüdüğü yer bambaşkadır*” (K 21)

“*Memleketim yerle bir olsa bile ben bir daha memleketimden başka bir yere çıkmam*” (K 18)

Afet sonrası kalma kararı, mekânsal koşulların yanı sıra ekonomik zorluklar ve alternatif yaşam alanı eksikliğiyle de şekillenmektedir. Katılımcılar, ekonomik imkânların kısıtlılığı ve taşınma seçeneklerinin azlığı nedeniyle bölgeden ayrılmayı düşünmemektedir. Ekonomik sıkıntılar, yerinden edilme kararında belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, yeni bir deprem durumunda çadır, konteyner veya prefabrik ev gibi geçici çözümlerle mekânsal esneklik gösterme eğilimi de dikkat çekmektedir.

“Yani yapacak bir şey yok. Yine burada kalacağız, şartlar bu şekilde. Çünkü denedik olmadı. Biz memur değiliz, tayin isteyip başka bir yerde hayat kuralım. Özel sektör olduğu için ticaret yaptığımız için buradayız” (K 14)

“Şimdi kendim için söylüyorum tekrar bir deprem olsa gidebileceğim bir yerim yok” (K 15)

“Nereye gideceğiz ki? Hangi parayla?... Ya, hem maddi imkânsızlıktan hem de ben başka yerde, yani bilmiyorum düşünemiyorum bir hayat” (K 22)

Bazı katılımcılar için, yeni bir deprem olsa dahi afet mekânında kalma kararı, hayatta kalma duygusuyla ilişkilidir. Bu düşünce, afet sonrası kalmayı tercih eden bireylerin, psikolojik dayanıklılık ve hayatta kalma güdüsü ile hareket ettiklerini, aynı zamanda yaşadıkları travmatik deneyimlerin üzerlerinde bırakmış olduğu kaybetme korkusunu içselleştirdiklerini göstermektedir. Bu durum, afet sonrası insanların psikolojik olarak yaşadıkları travma karşısında gösterdikleri hayatta kalma refleksi ve ölümle yüzleşme gibi güçlü bir psikolojik durumu yansıtır.

“Yani bir insanın başına bir şey gelecekse, her yerde gelebilir. Zaten en büyük örneği insanlar en güvenli sandıkları yataklarında can verdiler. Kimse kendini, kendiyle koruyamaz bence. Teslimiyet bence en büyük korkudan daha güvenli. Ben yine kalırdım o yüzden. Şartlar tabii ki bilemezsin nasıl olur ama kaçtığım şey deprem olmazdı” (K 11)

Bazı katılımcılar, yeniden deprem olsa da geçmiş deneyimlerden ders alarak yaşamlarını sürdürmeyi planlamaktadır. Zorluklara rağmen kararlı bir tutumla geleceğe umutla bakmak ve başarı odaklı olmak önemli bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, yerel halkın dayanışma gücü ve kültürel aidiyetin, afet sonrası yaşamda güçlü bir motivasyon kaynağı olduğu vurgulanmaktadır.

“Yani kalmayı düşünmekten ziyade, eğer tekrar yaşarsak, iki elle sarılmışsam dört elimle sarılırım” (K 9)

“Yok, yine burada kalmaya devam ederim. Çünkü deprem öldürmüyor, insan hatası öldürüyor. Eğer gerçekten kendimi güvende hissedersen, evimin ya da kaldığım herhangi bir yerin sağlamlığından eminsem kalmaya devam ederim. Çünkü Hatay insanları başka yerde yapamaz. Medeniyetler şehri burası, Alevi’si Sünni’si Hristiyan’ı Yahudi’si hepimiz burada kardeş gibiyiz. Mesela diğer şehirler böyle değil, kendi insanını tutuyor, depremzedelere ev vermeyen oluyor. Biz yapamıyoruz gerçekten. Hatay Hatay’ı kaldırır” (K 17)

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada, katılımcıların deprem sonrası ev, kent ve memleket algılarına dair çeşitli görüş ve değerlendirmeleri ele alınmıştır. Bu bağlamda, afet sonrası mekân algılarının, bireylerin sadece fiziksel çevre ile değil, aynı zamanda kültürel miras, sosyal ilişkiler ve geçmiş deneyimlerle de derinden bağlantılı olduğu görülmüştür. Deprem yarattığı travma ve kayıplar, bireylerin evlerine ve yaşadıkları kentlere duydukları bağlılıkları daha da derinleştirmiştir. Ev, sadece bir barınma alanı olmaktan çok, duygusal, kültürel ve kimliksel bir anlam taşımaktadır. Ayrıca, kentte kalma ya da kentten göç etme gerekçeleri, bu travmatik sürecin etkisiyle şekillenmiştir. Katılımcıların deprem sonrası yaşadıkları mekânsal değişiklikler, yalnızca fiziksel anlamda değil, aynı zamanda duygusal ve kültürel boyutlarda da önemli dönüşümler yaratmıştır. Bu dönüşümler, afet yarattığı belirsizlik ve kayıplar karşısında bireylerin aidiyet duygularını koruma, yeniden inşa etme ve yeni yaşam alanlarıyla kimliklerini uyumlandırma çabalarını içermektedir. Bu bağlamda, ev ve kent algıları, kişisel, toplumsal ve ekonomik faktörlerin kesişim noktasında şekillenmektedir.

Katılımcıların ev algısı, büyük ölçüde kişisel ve duygusal bir düzeyde şekillenmektedir. Ev, yalnızca bir barınma alanı değil, aynı zamanda kimlik, aidiyet ve kültürel bağların merkezidir. Bu bağlamda, “ev” kavramı, “yuva”, “huzur”, “kimlik” gibi soyut kavramlarla özdeşleştirilmiştir. Katılımcılar, evlerini sadece bir fiziksel yapı olarak görmemekte; ev, aynı zamanda bir ailenin çocuklarını büyüttüğü, geçmişin izlerini taşıyan ve kültürel bağların kurulduğu bir mekân olarak tanımlanmaktadır. Deprem getirdiği yıkım, yalnızca fiziksel bir binanın kaybı değil, bireylerin duygusal dünyasının da sarsılması anlamına gelmektedir (Pala, 2015). Evin yıkılması, katılımcıların geçmişlerine, ailelerine ve kişisel tarihsel bağlarına büyük bir darbe indirmiştir (Duruel, 2023). Bu noktada, “ev” kelimesi, yalnızca bir mekân değil, aynı zamanda bireylerin geçmişlerine dair sembolik bir anlam taşır (Sır vd., 1998). Özellikle Hatay gibi kültürel olarak zengin ve köklü geçmişe sahip bölgelerden gelen katılımcılar için ev, doğup büyüdükları yerin bir parçasıdır ve bu yerle olan kültürel bağları pekiştiren önemli bir unsurdur (Yurtseven ve Oğuz, 2021). Ev, bu bireyler için sadece bir mekân olmanın ötesinde, kimliklerini ve aidiyetlerini ifade ettikleri bir semboldür (Özbey, 2022). Afet sonrası dönemde bu kimliksel ve kültürel bağların sürdürülmesi, bireylerin psikolojik iyileşme süreçleriyle doğrudan ilişkilidir. Deprem sonrası bu kimliksel ve kültürel bağların korunması ihtiyacı, afet sonrası mekân değiştiren bireylerin sadece fiziksel barınma değil, aynı zamanda kimliklerini ve kültürel bağlarını sürdürme isteğiyle şekillenmektedir (UNFPA, 2023).

Katılımcıların kentte kalma ya da kentten göç etme gerekçeleri, büyük ölçüde güvenlik endişeleri ve ekonomik faktörlerle şekillenmektedir. Bu gerekçeler, bireylerin yaşadıkları travmaların, psikolojik durumlarının ve ekonomik koşullarının kesişiminde ortaya çıkmaktadır. Deprem sonrası, birçok katılımcı için kentte kalmak, güvenlik endişeleri nedeniyle imkânsız hale gelmiştir. Deprem riski, yeniden gerçekleşebilecek sarsıntılar ve yıkılacak binalar gibi faktörler, bireylerin kentten göç etmelerini zorunlu kılmıştır (Acarlı vd., 2019; Bali, 2020; Erdönmez ve Akı, 2005). Özellikle çocukların, yaşlıların ve sağlık durumu hassas olan bireylerin güvenliği, taşınma kararlarında etkili olmuştur. Bu durum, deprem sonrası kentte kalmanın ya da göç etmenin yalnızca fiziki değil, aynı zamanda psikolojik bir mesele olduğunu göstermektedir (Aker vd., 2005; Pala, 2015). Ayrıca, toplumsal dayanışma ve sosyal destek ağlarının varlığı, kentte kalma kararlarını olumlu yönde etkileyebilmektedir. Ekonomik faktörler, afetler sonrasında ortaya çıkan göç kararlarının temel belirleyicilerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Gerek geçmiş afetlerde gerekse Şubat 2023 depremleri sonrasında, özellikle iş imkânlarının daralması, geçim kaynaklarının kaybı ve ekonomik belirsizlikler, birçok bireyin yaşadığı kenti terk ederek başka bölgelere yönelmesine neden olmuştur (Peker ve Şanlı, 2022; Yılmaz ve Şikar, 2023).

Diğer yandan, geri dönmeyi tercih edenler için, kentteki yaşam koşullarının yeniden inşa edilmesi, iş imkânlarının tekrar oluşturulması ve normal yaşamın sağlanması önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur. Hatay gibi köklü bir geçmişe ve güçlü kültürel bağlara sahip bölgelerde, birçok katılımcı memleketlerine duydukları bağlılık nedeniyle, deprem sonrası da yaşadıkları yeri terk etmeme yönünde bir eğilim göstermektedir. Bu durum, afet sonrası yer bağlılığı, aidiyet ve kültürel süreklilik gibi unsurların göç kararlarını doğrudan etkilediğini ortaya koymaktadır (Arslan ve Ünlü, 2010; Tercan, 2008). Memleketin, sadece bir yerleşim alanı değil, aynı zamanda bir kimlik ve kültür merkezi olarak görülmesi, kentten göçü engelleyen önemli bir faktördür. Hatay'daki güçlü sosyal ve kültürel bağlar, birçok bireyin deprem sonrası başka bir yerde yaşamayı reddederek kentte kalmayı ve evlerini yeniden inşa etmeyi tercih etmelerine neden olmaktadır. Bu tercihler, afet sonrası yaşanan travmaya rağmen toplumsal bağların ve aidiyetin güçlendiğine işaret etmektedir. Bu tür kararlar, yalnızca fiziksel mekâna yönelik bir bağlılığı değil, aynı zamanda o yerle kurulan kimliksel, tarihsel ve duygusal bağların sürekliliğini ifade eder. Massey'nin (1991, 1994, 2005, 2007) yerin toplumsal inşası, yer duygusu ve mekânın kimlikle kurduğu ilişkiler üzerine geliştirdiği kuramsal yaklaşımlar, yerin yalnızca coğrafi bir konum değil, çok katmanlı sosyal ilişkilerin ve aidiyetin düğümlendiği bir alan olduğunu ortaya koyar. Lefebvre'nin (2023) mekânın toplumsal üretimi yaklaşımı ise, mekânın

fiziksel olmanın ötesinde, ekonomik, ideolojik ve kültürel süreçlerle sürekli olarak yeniden şekillendiğini gösterir.

Bunun yanında, Bachelard'ın (2020) “ev” kavramına dair düşünceleri, evin sadece barınma işlevinden çok daha fazlası olduğunu, bireylerin hatıralarını, aidiyet duygusunu ve varoluşsal güvenlik ihtiyacını biçimlendiren temel bir mekân olduğunu vurgular. Ev, Bachelard'a göre, insanın iç dünyasının somutlaşmasıdır; afet sonrası ev kaybı, sadece fiziksel bir yıkım değil, bireyin kendini tanımladığı ve varlığını hissettiği temel mekânsal deneyimin yitirilmesidir. Bu kuramsal çerçevede, Hatay'daki bireylerin afet sonrasında evlerinde kalmayı ve yeniden inşa etmeyi tercih etmeleri, sadece maddi bir tercih değil; aynı zamanda kimlik, aidiyet ve psikolojik iyileşme süreçlerinin derin bir ifadesi olarak anlaşılabilir.

Kentten göç eden bireyler, genellikle katılımcılar tarafından anlayışla karşılanmıştır. Katılımcılar, göçü zorunlu bir hareket olarak değerlendirerek, göç edenleri durumla ilgili suçlamamışlardır. Bulut ve Akın (2020), deprem öncesi dönemde geçim sıkıntısı, barınma sorunları ve temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanamaması gibi nedenlerin göç kararlarında etkili olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Hatay'da da deprem sonrası dönemde bu sorunların devam ettiği ve göç etme kararlarında önemli bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Deprem yarattığı bu koşullar, insanların kentten göç etmelerini zorunlu kılarken, katılımcılar bu durumu bir mecburiyet olarak kabul etmekte ve göç edenleri suçlamamaktadırlar (Özbek ve Enginkaya, 2024). Katılımcıların çoğu, Hatay'a geri dönmeyi ve orada yeniden hayat kurmayı arzulamaktadırlar. Hatay'a duyulan bu bağlılık, sadece sosyal ve kültürel bağlarla değil, aynı zamanda kişisel tarih ve ailevi bağlarla da bağlantılıdır (Alver, 2010; Özkul ve Aydın, 2019). Ancak, geri dönüşün mümkün olabilmesi için kentteki yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu durum, göç edenlerin geri dönme umudu taşıırken, aynı zamanda yaşadıkları travmanın etkisiyle kentteki yaşam koşullarının normalleşmesini beklemelerini de göstermektedir (Kalin, 2005; Karazincir, 2024; Ökten Sipahioğlu, 2024).

Deprem öncesi dönemde, katılımcıların büyük bir kısmı göç etmeyi düşünmemiştir. Hatay'a olan bağlılık, burada yaşamayı tercih etme ve başka bir şehirde yaşamayı düşünmeme katılımcıların günlük yaşamlarının temel bir bileşeniyken deprem sonrası yaşanan travmanın etkisiyle bu bağlılık ve aidiyet duygusu, dinamik bir dönüşüm sürecine girmiştir. Arslan ve Ünlü (2010) ile Tercan'ın (2008) çalışmaları doğrudan Hatay bağlamını içermemekle birlikte, bu çalışmaların ortaya koyduğu güçlü duygusal bağ ve geri dönüş isteği kavramları, Hatay depremi sonrası dönemde yaşanan toplumsal ve psikolojik dinamiklerin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu kuramsal çerçeve ve

bulgular, Hatay özelinde geliştirilen analizlerde de anlamlı bir referans noktası oluşturmaktadır.

Katılımcıların, yeni bir deprem durumunda kentte kalmaya dair görüşleri, büyük ölçüde güvenlik endişeleri ve önceki deneyimlerine dayanmaktadır. Deprem sonrası, güvenli bölgelerde kaldıkları takdirde, bazı katılımcılar kentte kalmayı tercih edeceklerini belirtmişlerdir (DİSK, 2023). Bu, onların güvenlik önlemlerine dair daha bilinçli ve hazırlıklı hale geldiklerini, aynı zamanda daha güvenli bir yaşam alanı arayışında olduklarını göstermektedir.

Bu çalışma, deprem sonrası ev, memleket ve kent algılarının, duygusal, kültürel ve ekonomik faktörlerle nasıl şekillendiğini göstermektedir. Bu bağlamda ev ve memleket algılarının, yalnızca fiziksel bir mekân olmanın ötesinde, kimlik, aidiyet ve toplumsal bağlarla derin bir şekilde ilişkili olduğunu iddia eden çalışmalarla (Deniz vd, 2017; Arıca vd., 2023) benzerlik taşımaktadır. Kentten göç ve dönüş kararları, bireylerin yaşadıkları travmaların, kayıpların ve yeniden kimlik inşa sürecinin bir parçası olarak şekillenmektedir. Katılımcılar, bu süreçte ev ve kentle olan ilişkilerini sorgulamış ve yeniden kurma çabalarına girmiştir. Bu da yine literatürle benzerlik taşıyan bir sonuçtur (Aktürk ve Albeni, 2002; Aker vd., 2002; Çavuş ve Kaya, 2024). Bu durum, afet sonrası toplumsal bağların, kültürel aidiyetin ve ekonomik koşulların ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışma, Şubat 2023 depremlerinin etkilediği Hatay ilindeki bireylerin mekân ve kültürle kurdukları bağların, afet sonrası yeniden yerleşme kararlarında belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Depremi ardından, afetin yarattığı yıkım sadece fiziksel yapılarla sınırlı kalmayıp, bireylerin psikolojik, kültürel ve toplumsal bağlarını derinden sarsmıştır. Bu durum, mekânsal kayıpların ötesinde, bireylerin kimlik algılarını ve sosyal aidiyetlerini yeniden sorgulamalarına yol açmış, mekânın psikososyal işlevine dair yeni bakış açıları geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Ev, yalnızca bir barınma alanı olmaktan öte, bireylerin kimliklerini, kültürel geçmişlerini ve aidiyet duygularını ifade ettikleri bir mekân olmuştur. Hatay gibi tarihi ve kültürel olarak zengin bir bölgede, katılımcılar için ev, geçmişin izlerini taşıyan, kökenlerine dair güçlü bağları simgeleyen bir anlam taşımaktadır. Bu bağlar, afet sonrası yeniden yerleşme kararlarını yalnızca güvenlik ve ekonomik faktörlerle açıklamakla kalmamış, aynı zamanda derin duygusal ve kültürel dinamikler tarafından da şekillendirilmiştir; böylece afet sonrası mekân değişiklikleri, toplumsal kimlik ve kültürel süreklilik bağlamında yeniden anlam kazanmıştır.

Depremi yarattığı travma, bireylerin bulundukları mekâna dair aidiyet duygularını pekiştirmiş, birçok katılımcı, doğdukları yerden kopmayı reddetmiştir. Hatay'a olan bağlılık, sadece bir coğrafi aidiyet değil, aynı zamanda bireylerin kimliklerinin ve sosyal bağlarının güçlendiği bir alan olmuştur. Çalışmanın bulguları, özellikle memleketlerinde kalmayı tercih edenlerin, fiziksel ve ekonomik iyileşme koşullarından çok daha derin bir duygusal ve kültürel bağ kurduklarını göstermektedir. Bu bağlamda, afet sonrası yerleşim kararları, bireylerin psikolojik dayanıklılıklarını ve kültürel dirençlerini yansıtarak, mekânın iyileştirici ve bütünleştirici işlevlerini ön plana çıkarmaktadır. Bu kişiler, evlerini yeniden inşa etme kararını, sadece barınma ihtiyacını karşılamak için değil, aynı zamanda kültürel kimliklerini sürdürmek adına da almışlardır.

Diğer taraftan, kentten göç eden bireyler ise daha çok geçim sıkıntısı, güvenlik kaygıları ve fiziksel mekânın taşıdığı risklerden dolayı bu kararı almışlardır. Ancak, göç edenlerin çoğu, kendi memleketlerine dönme umudunu taşımakta, afet sonrası yaşadıkları travmaların etkisiyle kentteki yaşam koşullarının iyileşmesini beklemektedirler. Bu durum, göç kararlarının salt dışsal koşullarla değil, aynı zamanda bireylerin içsel bağlılık ve aidiyet çabalarıyla şekillendiğini göstermekte, göç edenlerin de psiko-sosyal bağlarını koparmadığını ortaya koymaktadır.

Depremi bireylerin mekânla kurdukları psiko-sosyal bağlar, kültürel aidiyet ve kimlikler üzerindeki etkileri, yeniden yerleşme kararlarını derinden etkilemiştir. Afet sonrası süreçte mekân ve kültür aidiyeti, sadece bireysel iyileşmenin değil, aynı zamanda toplumsal yeniden inşa ve dayanışmanın temel yapı taşlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Deprem sonrası mekân ve kültür aidiyeti, bireylerin travmalarını aşmalarına ve yeniden kimliklerini inşa etmelerine yardımcı olan önemli faktörlerdir. Bu bulgular, afet sonrası toplumsal bağların, kültürel kimliğin ve psikolojik iyileşmenin, mekân değiştirme süreçlerinde belirleyici olduğunu ortaya koymakta, aynı zamanda yerinden edilme ve yeniden yerleşme kararlarının yalnızca maddi koşullarla değil, derin ve çok katmanlı duygusal ile kültürel bağlarla şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu çalışma, afet sonrası yerleşim kararlarını analiz ederken, kültürel dinamiklerin ve duygusal bağların göz önünde bulundurulmasının önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Afet yönetimi ve kentsel planlama politikalarında bu duygusal ve kültürel boyutların dikkate alınması, insan odaklı müdahalelerin geliştirilmesi açısından kritik bir gerekliliktir.

Bu bulgular ışığında, afet sonrası mekân tercihleri yalnızca ekonomik ve fiziksel koşullara indirgenemez; aksine, mekânsal aidiyet ve kültürel bağların göz ardı edilmesi, müdahalelerin etkinliğini ve toplumsal iyileşme süreçlerini olumsuz

etkileyebilir. Afet yönetiminde ve yeniden yerleşim politikalarında, bireylerin psikolojik ve kültürel ihtiyaçları öncelikli olarak dikkate alınmalıdır. Çalışma, afet sonrası yerinden edilme süreçlerinin salt bir fiziksel yer değiştirme değil, aynı zamanda kimlik ve aidiyet krizleriyle de bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, müdahalelerde sadece barınma sağlanması yeterli olmayıp, sosyal dayanışmayı ve kültürel sürekliliği destekleyen stratejiler geliştirilmelidir. Son olarak, afetlere müdahalede mekânsal planlamanın insani ve kültürel boyutları göz önünde bulundurulmadığında, bireylerin psikososyal iyileşme süreçleri gecikmekte ve toplumsal çözümler yaşanmaktadır. Bu çalışma, afet sonrası yerleşim kararlarının karmaşık yapısını anlamak için çok disiplinli yaklaşımların zorunlu olduğunu vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

Acarlı, Belma, Tuğba Kiper ve Aslı Korkut (2019), “Kent Meydanlarının Fiziksel Mekân Kalitesi: İstanbul Taksim Meydanı ve Yakın Çevresi”, Kent Akademisi, 12 (1): 29-41.

Ager, Alastair ve Alison Strang (2008), “Understanding Integration: A Conceptual Framework”, Journal of Refugee Studies, 21 (2): 166–191.

Aker, A. Tamer, Betül Çelik, Dilek Kurban, Turgay Ünal ve H. Deniz Yüksek (2005), Türkiye’de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu: Tespitler ve Çözüm Önerileri (Türkiye: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı).

Aker, Tamer, Bilgin Ayata, Melih Özeren, Behice Buran ve Ayşenur Bay (2002), “Zorunlu İç Göç: Ruhsal ve Toplumsal Sonuçları”, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 3 (2): 97–103.

Akış, Tamer (2016), Kentsel Mekân ve Yerinden Edilme: Sosyal Bağların Kopuşu (İstanbul: İletişim Yayınları).

Aktürk, İsmail ve Mesut Albeni (2002), “Doğal Afetlerin Ekonomik Performans Üzerine Etkisi: 1999 Yılında Türkiye’de Meydana Gelen Depremler ve Etkileri”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 7 (1): 1-18.

Alver, Köksal (2010), “Mahalle: Mekân ve Hayatın Esrarlı Birlikteliği”, İdealkent Dergisi, 2: 116-139.

Almedom, Astier M. (2005), “Social Capital and Mental Health: An Interdisciplinary Review of Primary Evidence”, Social Science and Medicine, 61 (5): 943–964.

Arıca, Fatih, Cevahir Çakır ve Dilek Yelda Kağnıcı (2023), “Kırılgan Gruplar Özelinde Afetlerde Psikososyal Hizmetler”, *Afet ve Risk Dergisi*, 6 (1): 176-187.

Arslan, Hakan ve Alper Ünlü (2010), “Afet Sonrası Yeniden Yapılanma Sürecinde Yer Değiştirme ve Yere Bağlılığın Değerlendirilmesi: Düzce Örneği”, *İTÜ Dergisi*, 9 (1): 43-53.

Arslan, Zerrin (2025), “Şubat 2023 Depremlerinin Otoetnografisi: Zorunlu Göç ve Dayanıklılık Hikayesi”, *REFLEKTİF Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1): 191–212.

Avar Arslan, Adile (2010), “Lefebvre’in Üçlü-Algılanan, Tasarlanan, Yaşanan Mekân Diyalektiği”, *Ankara Mimarlar Odası Yayını*, 17: 45-59.

Bachelard, Gaston (2020), *Mekânın Poetikası* (İstanbul: İthaki Yayınları) (Çev. Alp Tümertekin).

Bali, Meltem (2020), “Ayvansaray Mahallesi Örneğinde Kentsel Yenileme Sürecinin Mekân ve İnsan Odağında İncelenmesi”, *Kent Akademisi*, 13 (1): 97-111.

Birgün (2023), “Deprem Sonrası Büyük Göç: Çözüm mü, Yeni Sorunlar mı?”, <https://birgun.net/makale/deprem-sonrasi-buyuk-goc-cozum-mu-yeni-sorunlar-mi-422004> (11.12.2023).

BM (2005), “Ülke içinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler Açıklayıcı Notlar”, *BM Brooking Enstitüsü Yerinden Olma Projesi* (Ankara: İmaj Kitabevi) (Çev: Kerem Altıparmak).

Bulut, Yakup ve Akın Soner (2020), “Göçe İlişkin Kavram ve Kuramlar”, *Bulut Y. ve Akın S. (Der.), Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu* (Konya: Çizgi): 71-110.

Çavuş, Kadir Kaya ve Ahmet Afşin (2024), “Afetler, Depremler ve KitleSEL Zorunlu Göç Akınları: Kahramanmaraş Merkezli Depremler Üzerinden Bir Değerlendirme”, *Afet ve Risk Dergisi*, 7 (1): 195-209.

Çoban Keneş, Hatice (2019), “Türkiye’de Zorunlu Göç Mağduru Çocuklar: Çatışmalar ve Yıkımlar Nedeniyle Kendi Evinde Mülteci Olmak”, *Mülkiye Dergisi*, 43 (3): 625-656.

Orhan, Deniz, Mehmet Zeydin Yıldız, Suvat Parin ve Rıdvan Erdoğan (2017), “Deprem ve Göç: 2011 Van Depremi Örneği”, *Social Sciences Studies Journal*, 3 (7): 1426-1444.

Dilekli Karatay, Zeynep ve Çilmi Mehmet (2024), “Deprem Sonrası Yaşanan Zorunlu Göç ve İstihdam Problemi”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 15 (1): 314-333.

DiSK (2023), “Deprem Yaralarını Sarmak ve Ülkeyi Yeniden Kurmak için Acil Sosyal Politika Talepleri”, https://disk.org.tr/wp-content/uploads/2023/02/DEPREM_SosyalPolitika_01.pdf (09.10.2023).

Duruel, Mehmet (2023), “Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği”, Mukaddime, 14 (2): 227-255.

Erdönmez, Ebru ve Altan Akı (2005), “Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum ilişkilerindeki Etkileri”, Megaron YTÜ Mim. Fak. e-Dergisi, 1 (1): 67-87.

Fullilove Thompson, Mindy (1996), “Psychiatric Implications of Displacement: Contributions from the Psychology of Place”, American Journal of Psychiatry, 153 (12): 1516–1523.

Garay, Juan, Juan Cepeda, Carlos Martínez ve Kyoji Sassa (2019), “Spatial and Temporal Patterns and the Socioeconomic Impacts of Landslides in the Tropical and Mountainous Colombian Andes”, Disasters, 43 (4): 887–911.

Gruebner, Oliver, Sarah R. Lowe, Martin Sykora, Ketan Shankardass, S. Vivek Subramanian ve Sandro Galea (2021), “Space–time Dependence of Emotions on Twitter after a Natural Disaster”, International Journal of Environmental Research and Public Health, 18 (6): 3170.

Hobfoll, E. Stevan vd. (2007), “Five Essential Elements of Immediate and Mid-term mass Trauma Intervention”, Washington: Psychiatry, 70 (4): 283–315.

Inter-Agency Standing Committee (IASC) (2007), Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings (Ceneva:IASC).

Kalin, Walter (2005), "Refugee Resettlement: The Role of Social Networks and Job Information Flows in the Labor Market", Journal of Refugee Studies, 18 (2): 158-175.

Karazincir, Ece Serap (2024), “Deprem ve Göç ilişkisi”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 15 (1): 366-383.

Lefebvre, Henri (2023), Mekânın Üretimi (İstanbul:Sel Yayıncılık) (Çev. Işık Ergüden).

Massey, Doreen (1991), “Place and Power: The Geometries of Migration”, Critical Dialogues (Agenda Publishing): 355-366.

Massey, Doreen (1994), *Space, Place and Gender* (University of Minnesota Press).

Massey, Doreen (2005), *For Space* (London: Sage Publications).

Massey, Doreen (2007), *World City* (Cambridge: Polity Press).

Meriläinen, Elina ve Miika Koro (2021), “Data, Disasters, and Space–time Entanglements”, *International Journal of Disaster Risk Science*, 12: 157–168.

Moulton, Susan M. (2015), “How to Remember: The Interplay of Memory and Identity Formation in Post-Disaster Communities”, *Human Organization*, 74 (4): 319–328.

Oktay, Derya (2011), “Kent Kimliğine Bütüncül Bir Bakış”, *İdealkent Dergisi*, 3: 8-19.

Ökten Sipahioğlu, Buket (2024), “Göç ve Afet ilişkisi: Deprem Göçü”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15 (1): 292-313.

Özbek, Tuğba ve Ebru Enginkaya (2024), “Pazaryeri Çevrelerindeki Kırılganlığın Yerinden Edilme Deneyimi Üzerinden Bir Değerlendirmesi”, *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (2): 119-130.

Özbey, Kerem (2022), “Kent, Mekân, Sınır ve Kimlik: Türkiye’de Kentsel Kimliklerin İnşasında Kentsel Sınırların Rolü”, *Kent Akademisi*, 15 (4): 1959-1974.

Özkul, Osman ve Tuğba Aydın (2019), “Kent ve Mahalle Kültürü Arasındaki Fikirtepe”, *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 12 (1): 82-103.

Pala, Asena (2015), “Yerinden Edilme ve Yeniden Yurtlanma: Zorunlu Göç ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Evin Kaybı ve Yeniden Kuruluşu”, *Moment Dergi*, 2 (1): 81-99.

Peker, Ayşe Esra ve İrem Şanlı (2022), “Deprem ve Göç ilişkisi: 24 Ocak 2020 Elazığ Deprem Örneği”, *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6 (1): 125-154.

Petrovic, Sonja (2019), “A Sense of Communal Belonging in Digital Space: The Case of the 3.11 Disaster”, *New Voices in Japanese Studies* 11: 74-98.

Petrovic, Sonja (2021), “Collective Belonging and Experiences of the Mediated Disaster: Recollections of Media Users in post-3.11 Japan”, *The University of Melbourne School of Culture and Communication/Asia Institute*, 21 (3).

Prewitt Diaz, Joseph (2008), “Sense of place: Community-based psychosocial support programs”, *Australasian Journal of Disaster and Trauma Studies*, 1.

Ren, Zhengjia, Junwei Guo ve Chunsong Yang (2020), “Loss of homeland: a qualitative study of the changes in perception of relocated Sichuan earthquake survivors with posttraumatic stress disorder”, *BMC Psychiatry*, 20: 392.

Sır, Aytekin, Bayram Yener ve Mustafa Özkan (1998), “Zorunlu İç Göç Yaşamış Bir Grupta Travma Sonrası Stres Bozukluğu Üzerine Bir Ön Çalışma”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 9: 173–180.

Tan, Yu Jie, Kai Yuan Lian ve Jing Liu (2019), “Spatial-temporal snapshots of global natural disaster impacts revealed from EM-DAT for 1900–2015”, *Geomatics, Natural Hazards and Risk*, 10 (1): 912–934.

Tercan, Binali (2008), *Afet Bölgelerinde Yeniden Yerleştirme ve Iskan Politikaları: Doğubayazıt Afetzedde Yerleşim Alanları Uygulama Örneği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Tiryaki Yenilmez, Dilek (2023), “Deprem ve Göç ilişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Akademik Düşünce Dergisi*, 7: 39-52.

TÜİK (2023), “İç Göç İstatistikleri”, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ic-Goc-Istatistikleri-2023-53676> (02.02.2025).

UNFPA Türkiye (2023), “Türkiye Depremi Durum Raporu”, [https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/turkiye tr sitrep4.pdf](https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/turkiye_tr_sitrep4.pdf) (03.10.2023).

Varol, Nehir ve Timur Gültekin (2016), “Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler”, *AÜDTCF Antropoloji Dergisi*, 32: 43-51.

Yılmaz, Gamze Gaye ve Ahmet Şıkar (2023), “Afetlerin Etkilerinin Zorunlu Göç Bağlamında İncelenmesi: 2023 Kahramanmaraş Depremi”, *Afet ve Risk Dergisi*, 6 (4): 1247–1268.

Yurtseven, Başak ve Dicle Oğuz (2021), “Kentsel Yeşil Alanlarda Göçmenlerin Mekân Algısı ve Davranış Biçimlerindeki Değişimlerinin Değerlendirilmesi”, *Kent Akademisi*, 14 (4): 1251-1269.

Xie, Yizhou, Yu-Dong Wei ve Meng Wang (2022), “Unveiling Spatial Patterns of Disaster Impacts and Recovery Using Credit Card Transaction Fluctuations”, *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 49 (8): 2207–2223.